

PÁNI Z VEGLIE A POSLEDNÍ ARPÁDOVCI

VLADIMÍR VLASKO

VLASKO, Vladimír. Lords of Veglia and the Last Members of the Arpad Dynasty. *Historický časopis*, Bratislava. *Historický časopis*, 2025, 73, 1, pp. 23-50, Bratislava.

The subject of the presented study is the presentation of partial issues related to the political activities of the descendants of the late Guido Frankopan, the aim of which was to consolidate their position of power in the region of coastal Dalmatia. The policy of multiple azimuths targeting the neighbouring royal families allowed the branch of Guido Frankopan to strengthen its power position even more. Through purposeful tactics, the Kings of Hungary (Stephen V and Ladislaus IV) gradually gave the branch of Guido Frankopan the Modruš and Vinodol Counties, together with the town of Senj, for their intensive support. Apparently, King Charles II of Naples, also known as Charles the lame, was also not ungrateful to the descendants of the late Guido Frankopan, to whom in one of his charters he gave, in addition to the afore-mentioned territorial units, the Gacko County (Gatacko). The purpose of our paper is equally to highlight the long-standing struggle of the Counts of Veglia with the Republic of Venice to maintain their positions in this region. The frequent involvement of the city in a lagoon in the internal affairs of both the branches of the Frankopan family was undeniable. In spite of the negligence of the descendants of the late Guido to fulfil the obligations laid down, Venice did not dare to take open (military) action against them and deprive the lords of Veglia of the privileges and possessions granted to them in 1261 by Rainer Zeno, Doge of Venice, for hereditary use.

Key words: Lords of Veglia. Frankopan family. Veglian region.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2025.73.1.2>

Oslabenie panovníckej autority na tom-ktorom tróne, v tej-ktorej krajine, sa nezaobišlo bez zmien, ktoré postihli celú spoločnosť a všetky oblasti života v nej. Osvetlenie obdobia politického marazmu v Uhorskom kráľovstve, ktorý sa ruka v ruke odvíjal od narastajúcej moci veľmožských rodov, by však nebolo možné uviesť bez toho, aby sme bližšie neanalyzovali motívy a konkrétne aktivity magnátskych klanov s osobitným dôrazom na pánov z Veglie (rod juhohorských Frangepánovcov). Primárnym cieľom štúdie je podrobná analýza vzťahov reprezentantov tohto rodu s uhorskými kráľmi z dynastie Arpádovcov, benátskymi dóžami, ako aj vzťahov s príslušníkmi neapolských Anjouovcov. Na základe vy-

konaného opisu a predstavenia prameňov, ako aj ich prekladov sme sa pokúsili okrem hlbšej interpretácie vzťahov medzi spomenutými aktérmi poukázať aj na sledovanie mocenského vzostupu členov frangepánovského rodu na ostrove Veglia.¹

Pôvod pánov z Veglie sa kladie do mesta Rím. Praotcovia tohto rodu boli potomkami jednej z bočných vetiev rodu Anici.² Vymedzený priestor štúdie nám, žiaľ, neumožňuje venovať sa minuciózne postaveniu rodu Anici v tomto regióne, ani okolnostiam odchodu časti jeho príslušníkov do novej vlasti na pobreží Jadranského mora. Práve tam sa na konci 7. storočia usadili v oblasti Castel Muschio na ostrove Veglia najstarší predkovia budúcej uhorskej vetvy Frangepánovcov.³ Skromná pramenná základňa nám neumožňuje vysloviť jednoznačné závery o prvých krokoch „aniciovských prisťahovalcov“ v novej vlasti. Ich najstaršie majetky ležali rozptýlené v severnom Chorvátsku, predovšetkým na území neskoršieho Modruškého komitátu.⁴

Ako páni ostrova Veglia sa Frangepánovci dostali do kontaktu s prvými arpádovskými kráľmi na konci 11., respektíve začiatkom 12. storočia. Hoci vojenské výpravy uhorského vojska do regiónu pobrežného Chorvátska podnikli už králi Šalamún a Ladislav I., definitívne bolo územie Dalmácie, Chorvátska a Slavónska pričlenené k Uhorskému kráľovstvu až počas Kolomanovej expanzie v rokoch 1097 a 1102.⁵ Je teda možné nazdávať sa, že niekedy v tomto období vstúpili do služieb uhorských kráľov aj samotní Frangepánovci. Ohľadom ich vstupu do tábora Arpádovcov sa však nedomohlo nijaké listinné svedectvo a až

-
- 1 Chorvátsky ostrov v Jadranskom mori, v Kvarnerskom zálive, známy aj pod názvom Krk (italiansky *Veglia*, latinsky *Curicta*).
 - 2 „*Frangipanes Proceres, Romae Anicia stirpe progeniti ob effusam in suos cives caritatem mutato nomine Frangipanes nuncupati sunt. ...*“ TRASMUNDO-FRANGIPANE. *De Frangipanebus illyricis eorumque consanguineis commentarium*. Roma 1870, s. 3; K tomu pozri aj: „... *illustres et strenuos viros Nobiles de Wegla, alta ex prosapia Urbis Romanae Senatorum ortos* ...“ VLASKO. Okolnosti príchodu a etablovania sa Frangepánovcov v Uhorskom kráľovstve do roku 1263. In *Historický časopis*, 2022, roč. 70, č. 1, s. 7.
 - 3 WENZEL. Kritikai tanulmányok a Frangepán család történetéhez. In *Értekezések a történelmi tudományok köréből*. Budapest 1884, s. 5.
 - 4 WENZEL. A Frangepánok Magyarország történetében az Anjou királyok korában. In *Századok*, 1890, roč. 24, č. 1, s. 194.
 - 5 MARSINA. *Dejiny Slovenska I. (do roku 1526)*. Bratislava 1986, s. 174-175; K tomu pozri aj: STETA. The Pacta Conventa as the Result of the Arpadian Dynasty's Policy. In HOMZA; LUKÁČKA a BUDAK. *Slovakia and Croatia. Historical Parallels and Connections (until 1780)*. Bratislava; Zagreb 2013, s. 82-83; STEINHÜBEL. *Nitrianske kniežatstvo. Počiatky stredovekého Slovenska*. Bratislava 2016, s. 450-452 a 460-461; GÁL. *Dalmatia and the Exercise of Royal Authority in the Árpád-Era Kingdom of Hungary*. Budapest 2020, s. 12-13; HUDÁČEK. Teoretické východiská pri výskume „štátu“ v ranom stredoveku. In HURBANÍČ; IVANČÍK a ZUPKA. *Stredná Európa v premenách času I*. Bratislava 2023, s. 203.

do prvej tretiny 12. storočia sa s nimi nespája žiadna udalosť. Najstaršia dochovaná listina, v ktorej sa uvádza prvý predstaviteľ veglianskeho rodu, pochádza z 3. novembra 1133. Z obsahu uvedenej písomnosti sa dozvedáme o majetkovej donácii vegliankeho biskupa Dominika. Predmetom darovania bola úrodná niva ležiaca v blízkosti mesta Veglia, ktorá musela byť po zrelom uvážení veglianskeho biskupa a prísazných darovaná Duymovi z rodu Frangepánovcov.⁶

V snahe rozšíriť horizont teritoriálnej politiky neváhali ambiciózni Frangepánovci vstúpiť do služieb dvoch znepriatelených štátov – Uhorského kráľovstva a Benátskej republiky. Tak od uhorských kráľov, ako aj od benátskych dóžov nadobudli postupne do vlastníctva mestá a rozsiahle majetky vo Veglianskom, Vinodolskom a Modrušskom komitáte. Nakoľko benátski dóžovia prejavili otvorený záujem o rozšírenie vlastného mocenského okruhu ďalej na juhovýchod, susedské vzťahy s Uhorským kráľovstvom boli často napäté a zaťažené vzájomnými ozbrojenými výpadmi na obidvoch stranách hranice. Arpádovci však nevenovali dostatočnú pozornosť defenzívnym povinnostiam. Vzhľadom na značnú geografickú vzdialenosť ostrova Veglia od centrálneho Uhorska a na nedostatok historických, politických a kultúrnych väzieb, ako aj v dôsledku rozvíjania sa čulých stykov medzi frangepánovským rodom a Benátskou republikou sa synovia Guida Frangepána čoraz silnejšie prikláňali na stranu mesta na lagúne. Vývoj vzájomne nadštandardných vzťahov otváral Frangepánovcom nielen možnosť rýchleho kariérneho postupu, ale aj cestu k presadeniu vlastných utilitárnych záujmov.

Príčinou postupného odvrátenia sa pánov z Veglie od Benátskej republiky bola neschopnosť dodržiavania nevýhodných podmienok stanovených v klauzulách listiny z roku 1261, týkajúcej sa platenia tribútu, ktorý Benátčania striktné požadovali od Frangepánovcov. V porovnaní s „benátskym jarmom“ sa pánom z Veglie ponúkalo viacero sľubných možností rozšíriť si sféru vplyvu aj v pevninskej časti Chorvátska. Popri perspektíve zveľadenia rodovej domény bola pre Frangepánovcov nesmierne lákavá aj príležitosť získania uhorských (politických) práv, ktoré by im umožnili stať sa vplyvným a rešpektovaným rodom v regióne juhozápadného Uhorska.⁷

V službách Ladislava IV.

Postavenie oligarchických rodov v kráľovstve svätého Štefana bolo počas vlády Ladislava IV. (1272 – 1290) nestále a premenlivé. Odvíjalo sa predovšetkým od vývinu vnútropolitckej situácie v krajine, ktorá sa zmietala vo víre mocenských bojov medzi poprednými veľmožskými skupinami. Hlavnými predsta-

6 VLASKO, Okolnosti príchodu, s. 10.

7 VLASKO, Okolnosti príchodu, s. 30.

viteľmi týchto skupín boli Kőszegiovci, Čákovci a Gutkeledovci.⁸ Zastávanie najvýznamnejších hodností bolo v priamom súvisi s tým, ktorá z magnátskych klík sa dostala do priazne Ladislava IV. a jeho matky Alžbety. Charakterovým znakom Ladislava IV., boli časté zmeny v preobsadzovaní vysokých funkcií. Fluktuácia na postoch dvorských a krajinských hodnostárov označovaných ako „skutoční krajinskí baróni (*veri barones regni*)“⁹ bola v priebehu 70. a 80. rokov 13. storočia veľká. Spravidla sa predstavitelia oligarchie striedali v krátkych, zväčša len niekoľkokomesačných intervaloch. Súbežne nastolený kurz Ladislavovej provýchodnej orientácie, zameranej predovšetkým na spojenectvo s pohanskými kočovnými kmeňmi Tatárov, Saracénov, Neugerov a Kumánov, znamenal zhoršenie vzťahov medzi Uhorským kráľovstvom a rímskou kúriou. Vinou panovníkovej nedbanlivosti sa Uhorské kráľovstvo nachádzalo v hlbokom politickom a spoločenskom marazme. S veľkým znepokojením sledovala rozhárané pomery v krajine i samotná pápežská kúria, ktorá opätovne vyzývala Ladislava IV. k neodkladnej náprave pomerov v Uhorsku, ako aj k poslušnosti „pohanského kráľa“ voči rímskej cirkvi.¹⁰

Svätá stolica opakovane kritizovala Ladislavov necudný spôsob života, ako aj jeho nedôstojné a ponižujúce zaobchádzanie s manželkou Izabelou.¹¹ Škanďalózne správanie sa uhorského kráľa nezostalo bez odozvy pontifika. Honorius IV. si po dovtedajších skúsenostiach uvedomoval, že obracať sa so žiadosťou

-
- 8 LUKAČKA. Hungary's political culture under the Árpád dynasty. In MALINKOWSKA, ed. *Political Culture in Central Europe (10th – 20th Century). Part 1 : Middle Ages and Early Modern Era*. Praha 2005, s. 94.
 - 9 SOKOLOVSKÝ. *Prehľad dejín verejnej správy na území Slovenska I. (Od počiatkov do roku 1526)*. Bratislava 1995, s. 20.
 - 10 LUKAČKA. Rímska kúria a poslední Árpádovci. In *Historica*. Zborník FiF UK, 1996, roč. 43, s. 176; LUKAČKA. Relations between the Roman Curia and the Kingdom of Hungary during the Reign of the Árpád Dynasty. In *Slovak Studies : Rivista dell' Istituto Storico Slovacco di Roma*, 2015, roč. 1, č. 1-2, s. 9-24.
 - 11 „... a Charissima in Christo filia, E. illustri regina Hungariae, ipsius consorte divertens, se mulieribus, infidelitatis nota re[s]persis, impudenter copulare praesum[p]serit; et ut liberior, ymo periculosius huiusmodi sua desideria sequi possit, praedictam reginam sub arta facit, ut dicitur, custodia detineri; quae quasi necessario et decenti destituta subsidio, cruciatur fame, nuditate gravatur, et aliorum necessariorum magnum et indecentem cogitur tolerare defectum. ...“ FEJÉR. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis I. – XI*. Buda 1829 – 1844, V/3, s. 363; (ďalej CDH). Ďalšiu listinu Ladislavovi IV. adresovala pápežská kúria 8. augusta 1288. MARSINA. V kráľovstve svätého Štefana. In *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov III*. Bratislava 2003, s. 255-256, č. 131. Milostné avantúry Ladislava IV. s kumánskymi konkubínami sa stali predmetom rozprávania viacerých stredovekých kroník. Podľa autora *Budinskej kroniky* sa uhorský kráľ najviac oddával telesným rozkošiam v náručí kumánskych dievčat, ktoré sa volali Edua, Kupchech a Mandula. Mal aj mnoho ďalších konkubín. SOPKO. Budínska kronika. In *Kronika uhorských kráľov zvaná Dubnická*. Budmerice 2004, s. 93-94.

o nápravu iba na samotného Ladislava je celkom zbytočné. Preto svoju listinu vydanú 2. augusta 1287 adresoval priamo ostrihomskému arcibiskupovi Lodomérovovi (Vladimírovi), aby využil všetky prostriedky na dosiahnutie nápravy. V prípade potreby sa mal ostrihomský arcibiskup obrátiť na uhorských veľmožov.¹²

Arpádovec však nebol jediný, ktorý sa v tomto období nachádzal v nemilosti cirkvi. Začiatkom 80. rokov 13. storočia mal spor s duchovnou mocou aj rod juhohorských Frangepánovcov z regiónu pobrežnej Dalmácie. Aj keď príčiny konfliktu s veglianským biskupom mali dlhodobejší ráz, počiatočný vývoj nezohôd prebiehal skôr pokojne. Biskup Marino, ktorý síce vedel byť takticky zdržanlivý, ale oveľa radšej vystupoval s krajne formulovanými nárokmi, zvädzal počas svojho pôsobenia vo Veglianskej diecéze s Fridrichom (II.) z rodu Frangepánovcov viacero slovných súbojov. Vyšší cirkevný hodnostár, ktorého zbraňou bolo iba slovo, vyslovil verbálne, rétoricky znejúce vyhlásenie, v ktorom nabádal Fridricha (II.) k poslušnosti, pripomínal blahodarné činy rímskej cirkvi vykonané v prospech Veglianskeho biskupstva a so všetkou vervou zdôrazňoval kompetencie svojho úradu.¹³ Želanú nápravu však nedosiahol. Z dôvodu pretrvávajúcich rozporov nariadil benátsky koncil (18. júla 1280)¹⁴ veglianskému biskupovi na jednej strane a Fridrichovi (II.) a obci ostrova Veglia na strane druhej, aby obnovili, potvrdili a dôsledne plnili uzavretú vzájomnú dohodu, medzi nimi dovtedy plnenú.¹⁵ Dohoda mala byť vykonávaná a uplatňovaná pod peňažným trestom 2 000 libier pre každú stranu.¹⁶ Za účelom dôsledného vyšetrovania svárov medzi účastníkmi sporu bol zriadený trojčlenný súd. Každá zo strán mala povinnosť zvoliť jedného sudcu rozhodcu, tretí mal byť zvolený benátskym dóžom a jeho radou, ako aj členmi Rady štyridsať. Bez ohľadu na to, ktorý z navrhnutých kandidátov by bol zvolený, mal povinnosť byť účastný na riešení sporu pod peňažným trestom 100 libier.¹⁷ Uvedeným sudcom rozhodcom

12 CDH V/3, s. 364.

13 KLAJČ. *Krčki knezovi Frankapani: od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka. Knjiga prva. (Od god. 1118 do god. 1480)*. Zagreb 1901, s. 112.

14 BARABÁS a THALLÓCZI. *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus. A Frangepán család oklevéltára I. – II.* Budapest 1910, I., s. 22, č. 38; (ďalej CDCF).

15 „... pater Veglensis episcopus ex una parte, et nobilis vir comes Fredericus, commune et universitas totius Veglensis insulae ex altera parte, debeant ratificare sive facere refici taliter compromissum, inter ipsas partes hactenus factum, ...“ LJUBIČ. *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium I. – X.* Zagreb 1868 – 1893, I., s. 126, č. 175; (ďalej MSM).

16 „... quod teneat, valeat, et hoc infra unum mensem priusquam pars ista fuerit capta in maiori Consilio, sub p[ro]p[ri]a lib[er]arum MM pro qualibet parte.“ WENZEL. *Codex diplomaticus Arpadianus continuatus. Árpád-kori új okmánytár I. – XII.* Pest 1860 – 1874, XI., s. 304, č. 251; (ďalej CDAC). Libra, váhová jednotka v Itálii a na Sicílii: 0,327 kg.

17 „... quelibet ipsarum partium debeat eligere unum iudicem arbitrum [...] ad voluntatem domini ducis et sui consilii, et tertius eligatur per dominum ducem et eius consilium et per capita XL vel per maiorem partem eorum, et quicumque fuerit electus sive pro parte sive pro tertio,

bolo zverené oprávnenie dozvedieť sa, určovať a posudzovať názorové nezrovnalosti a zvädy medzi stranami za stanovenú odmenu 40 grošov. Ešte predtým, ako posudzovatelia (majúci právomoc viesť a rozhodovať súdny spor) mohli začať obhajovanie sprievodných okolností, každá zúčastnená strana bola zaviazaná dať zálohu 40 grošov z 3 libier zo spomenutých odmien sudcov, ktoré mali byť vyplatené benátskemu dóžovi.¹⁸ V prípade, že by neurčili uvedené kontroverzie, nemali prijať nič. Úlohou arbitrov malo byť určenie vinníka a následné uloženie trestu alebo trestov, ktorých výkon bol povinný vynucovať si z pozície svojej autority dóža spolu s Veľkou radou.¹⁹

Nakoľko o konečnom verdikte nenachádzame v listinných písomnostiach žiadnu zmienku, môžeme sa o výsledku sporu len dohadovať. Aj keď nám pramenná základňa neumožňuje poznať obsah vyneseného rozsudku na konci „veglianského“ procesu, dáva nám možnosť oboznámiť sa s ďalším, dlhšie trvajúcim súdnym konaním. O osem rokov neskôr (8. novembra 1288) zaujal Fridrich (II.) v „súdnej sieni“ opačné miesto.²⁰ Ako predsedajúci päťčlenného súdneho senátu mal rozsúdiť spor medzi rozvadenými obyvateľmi mesta Zadar a obyvateľmi ostrova Rab o viaceré územia na ostrove Pag, konkrétne Pag (*Kissa*), Novalja a Loni (*Punta Loni, Lonum*).²¹ Ustanovený súd sa zišiel v Novalji začiatkom novembra 1288 v tomto zložení: dvaja sudcovia senátu zvolení vyslancami Zadaru, dvaja sudcovia menovaní zástupcami ostrova Rab a piaty sudca Fridrich (II.) delegovaný predstaviteľmi ostrova Veglia.²² Po vzájomnej porade sa sudcovia rozhodcovia rozhodli prisúdiť sporné oblasti Rabčanom.²³ Keďže zadarskí vyslanci vzniesli námietku proti vyrieknutiu kolektívneho rozhodnutia

debeat esse in isto negotio sub p[ro]p[ri]a C librarum, ... “ MSM I., s. 126, č. 175.

- 18 „... *Qui iudices arbitri teneantur et debeant audire, deffinire et sentenciare dictas questiones et discordias [...] et debet quilibet ipsorum iudicum habere solidos XL grossorum pro salario. [...] Sed antequam dicti iudices incipiant procedere, quilibet pars teneatur dare pignus de tribus libris grossorum in manibus domini Ducis de dictis salariis iudicum solvendis; ...* “ CDAC XII., s. 304-305, č. 251.
- 19 „... *Sed si [...] non defini[v]erint dictas questiones et discordias, nihil debeant habere, [...] possunt etiam dicti iudices [...] imponere p[ro]p[ri]am et p[ro]p[ri]as, [...] quas p[ro]p[ri]as dictus dux cum suo consilio auferri facere teneatur ...* “ MSM I., s. 127, č. 175.
- 20 CDCF I., s. 24, č. 44.
- 21 „... *Sententia Domini Federici Comitis Vegliae, Vinodol et Modrussae, in quintum Judicem electi, inter Jadrenses et Arbenses, ...* “ LUCIO. Nole cronologiche e documenti raccolti. In GLAVINIĆ a ALAČEVIĆ, eds. *Bullettino di Archeologia e Storia Dalmata*, 1883, roč. 6, č. 1, s. 8; (ďalej *Bullettino di Archeologia*).
- 22 „... *cum pro his essent Judices arbitri Stephanus de Garzigna et Philippus de Ginnapo, Arbenses Judices, electi a [...] Judicibus, Consilio et Comuni ejusdem Civitatis, — et pro Jadrensibus, Rainerio de Varicassis et Laurentio de Civaellis, electi per [...] Comitem Jadrae, cum Judicibus, Consilio et Comuni ejusdem Civitatis, ...* “ *Bullettino di Archeologia*, s. 8.
- 23 KLAJIĆ, Krčki knezovi Frankapani, s. 113.

súdu, zišiel sa zbor sudcov 5. marca nasledujúceho roku 1289 znovu. Napriek využitej možnosti obyvateľov Zadaru uplatniť svoje práva na uvedené územie, potvrdil Fridrich (II.) ako predsedajúci päťčlenného súdneho senátu predchádzajúce rozhodnutie súdu.²⁴

Skutočnosť, že si obyvatelia Zadaru a Rabu zvolili syna zosnulého Guida za predsedajúceho päťčlenného súdu, nepriamo poukazuje na to, aká vysoká bola miera uznávanej vážnosti Fridricha (II.) v regióne severnej Dalmácie. Možno preto považovať hodnotenie historikov Gjura Šurmina a Vjekoslava Klaića o tom, že Frangepánovec bol spravodlivým pánom poddaných na ostrove Veglia vo Vinodole a Modruši, za akceptovateľné. Podľa týchto bádateľov úzkostlivo dbal na to, aby jeho autorita v ničom neutrpela. Radšej odsúval rozhodnutia, utiahol sa do ústrania a snažil sa získať čas, než aby konal rýchlo a unáhlene.²⁵ Vyslovený úsudok ohľadne jeho morálnej zásadovosti podporuje aj regest v pramennej edícii, podľa ktorej Fridrich (II.) spolu so svojím synom a synovcami súdil poddaných vo Veglianskom komitáte podľa zaužívaných starodávnych zvyklostí.²⁶

Potreba zjednotiť zaužívané spôsoby súdenia v dalmatínskom regióne sa vystupňovala začiatkom roku 1288. A bol to práve vyššie zmienený Fridrich (II.), ktorý sa intenzívne zasadzoval za unifikáciu a následné spísanie starobylých obyčají. Pre časovú zaneprázdnenosť inými záležitosťami poveril Frangepánovec svojho synovca Leonarda (I.), ktorý v tom čase stál na čele Vinodolu, aby zostavil právnu normu upravujúcu konanie a vzťahy ľudí na území pevninského Chorvátska. Z poverenia vinodolského komesa bola v roku 1288 spísaná najstaršia právna pamiatka v chorvátskom jazyku *Vinodolský zákon*.²⁷ Skoncipovaný dokument bol zverejnený 6. januára 1288 v Novom Grade za prítomnosti komesa Leonarda (I.) a najvyšších zástupcov deviatich miest Vinodolského komitátu (Ledenice, Novigrad, Bribir, Grižki Grad, Drivenik, Hrilin, Bakar, Trsat a Grob-

24 „*Alia Sententia lata ab eodem Comite Vegliae, [...] per quam cum antedictis Judicibus Arbensibus, discrepantibus Jadrensibus Judicibus, cum Jadertinis data esset facultas introducendi jura sua, ...*“ *Bullettino di Archeologia*, s. 9; „*... per quam idem Comes Federicus cum arbitris ex parte Arbensium, discrepantibus Jadrensibus, adiudicat Arbensibus, Novaliae, Kissae et Loni possessiones.*“ *Bullettino di Archeologia*, s. 8-9.

25 ŠURMIN a KLAJIĆ. Dvije hrvatske isprave XV. stoljeća. In *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva*, 1903, roč. 5, č. 2, s. 56.

26 „*... secundum bonas et antiquas consuetudines ...*“ CDAC XI., s. 507, č. 355.

27 GALOVIĆ. Combating Corruption in Croatia in the Middle Ages : an Example of Croatian Legal Documents – the Law Code of Vinodol (1288) and Statute of the island of Krk/Vrbnik (1388). In *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 2019, roč. 40, č. 2, s. 871. K tomu pozri ďalej: STRČIĆ. Krčki knezovi i otok od kraja XII. do kraja XIV. stoljeća. In *Krčki zbornik*, 1988, č. 2, s. 20; KOSANOVIĆ. Družine i potknežini knezova Krčkih na Krku (od 1260. do 1480. godine). In *Povijesni prilozi*, 2016, roč. 50, č. 1, s. 238.

nik).²⁸ V úvode zákona pozostávajúceho zo 77 ustanovení je vysvetlený dôvod, ktorý viedol Frangepánovcov k jeho zostaveniu: „... *želajúc si zachovať v celosti tie staré dobré zákony, ktoré ich predkovia vždy chránili, ...*“.²⁹

Až do leta 1289 sa s predstaviteľmi frangepánovského rodu v zachovaných prameňoch nespája žiadna významnejšia udalosť. Dňa 11. júna 1289 udelil uhorský kráľ Jánovi (III.) a Leonardovi (I.) posledné, no v poradí už štvrté privilégium.³⁰ Po prijatí veglianskych vyslancov, ktorí ho žiadali o potvrdenie alociálnych majetkov v Dalmácii, ako aj patronátnych práv v diecézach Krbava a Senj, im Ladislav IV. zároveň potvrdil ich staršie výsady.³¹ Udelenou výsadou získali synovia zosnulého Guida (IV.) výlučné právo zaujímať biskupský stolec v mestách Krbava a Senj. V dôsledku personálneho obsadzovania episkopálneho úradu dochádzalo k častým sporom medzi pápežskou kúriou a Frangepánovcami, ktorí si uzurpovali právo dosadzovať na uprázdnený stolec svojho (lojálneho) kandidáta. Je príznačné, že Ladislav IV. vo svojej listine uviedol podstatu vydania písomnosti, ktorou bola ich dlhodobá vernosť uhorským kráľom.³² Okrem uznania záslužných skutkov, ktoré páni z Veglie vynakladali v prospech

- 28 CDCF I., s. 24, č. 43; BRATULIĆ. *Vinodolski zákon 1288 – 1988 : faksimil, diplomaticko izdanje, kritički tekst, tumačenje, rječnik*. Beograd 1988; BRATULIĆ. *Vinodolski zákon (1288.) najstariji zakonski tekst na hrvatskom jeziku*. In *Pravni vjesnik : časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku*, 1998, roč. 14, č. 2, s. 61-70; KLAJČ. *Krčki knezovi Frankapani*, s. 113-114. K Vinodolskému zákonu pozri ďalej: MARGETIĆ. *Njegov tekst o nekim novijim rezultatima proučavanja Vinodolskog zakona*. U povodu 690. godišnjice donošenja i 135. godine proučavanja Vinodolskog zakona. Uvodni referat na znanstvenom skupu, Ususret 700 obljetnici Vinodolskog zakona. In *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 1970, roč. 8, č. 1, s. 1-20; STRČIĆ. *Bibliografija prof. dra Luja Margetića*. In *Pazinski memorijal*, 1985, roč. 14, č. 1, s. 197-203; KLAJČ. *Vinodol od antičkih vremena do Knezova krčkih i Vinodolskog zakona*. In *Posebna izdanja Historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu*, 1988, roč. 9, s. 106 a 116.
- 29 „... *želeći one stare d(obre) z(akone) shraniti e na puni, ke nih prvi v(sag)da su s(hran)ili neurēeni ...*“ KOSTRENIĆ. *Vinodolski zakon*. In *Rad Jugoslovanske akademije znanosti i umetnosti*, 1923, roč. 64, s. 145.
- 30 WERTNER. *Ausländische Geschlechter in Ungarn. Die Frangepan*. In *Adler*, 1894, roč. 24, č. 4, s. 10.
- 31 „... *a nostra regia peti[v]erunt humiliter supplicando maiestate, ...*“ CDCF I., s. 25, č. 45; „... *quod nos possessiones eorum, villas, praedia, castella, insulas, nemora, terras, silvas, iura patronatus ecclesiarum de Corbovia et de Scenya, que et quas ex collatione illustrium regum Hungariae progenitorum nostrorum piarum recordationum iuste et legitime possederunt, eis relinquere dignemur et nostro privilegio confirmare. ...*“ Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár, Diplomatai Levéltár, Budapest, č. 33 098; (ďalej MNL OL DL).
- 32 „... *attendentesque fidelitates et servitiorum merita gratiosa eorundem Johannis, Leunardi praedictorum comitum, que karissimis progenitoribus nostris illustribus regibus Hungariae et Stephano regi patri nostro [...] cum fervore summe fidelitatis impenderunt, ...*“ IPOLYI; NAGY a VÉGHÉLY. *Hazai okmánytár. Codex diplomaticus patrius Hungaricus I. – VIII*. Budapest 1865 – 1891, VIII., s. 265, č. 212.

arpádovskej dynastie, mal Ladislav IV. na pamäti aj prejavenu štedrosť fran-
gepánovského rodu počas prijatia uhorských poslov vyslaných do Neapola ku
Karolovi II. Krivému.³³ Zaneprázdnení hostiteľskými povinnosťami opomenuli
Ján (III.) spolu s Leonardom (I.) zaplatiť benátskej obci regálie za rok 1289.³⁴
Z dôvodu omeškania sa Frangepánovcov v splácaní každoročného feudálneho
poplatku, ktorý mal byť vyplatený Benátskej republike na sviatok svätého Mi-
chala archanjela vo výške 900 malých benátskych libier, sa rozhodol dóža Pietro
Gradenigo vyslať 7. marca 1290 na ostrov Veglia osobitného emisára.³⁵ Príčina
nedodržania stanovenej lehoty určenej na úhradu peňažného obnosu netkvela
v neschopnosti juhohorského rodu plniť dohodnuté záväzky, ale v uprednostne-
ní jeho partikulárnych záujmov. Z hľadiska dôležitosti bola pre synov zosnulého
Guida prioritnou záštita trogirských exulantov pred každoročným vyrovnávaním
finančných pohľadávok. V ten istý deň, keď bol vypravený benátsky posol na
cestu do prímorskej Dalmácie, poskytli Ján (III.), Duym (II.) a Leonard (I.) znač-
nú sumu mestskému (súdnemu) úradníkovi v Trogire.³⁶ Výťah z listiny datova-
nej 7. marca 1290 obsahuje zmienku o tom, ako magister Filip, notár trogirského
ričtára Štefana z Ancony, prijal od veglianských komesov 1 000 libier.³⁷ Okrem
vyplatenia peňažnej čiastky potvrdili vykonanou prísahou podporu uvedeným
vyhnancom.³⁸

O niekoľko mesiacov neskôr zomrel uhorský kráľ Ladislav IV., ktorého 10.
júla 1290 zavraždili v Biharskom komitáte pod hradom Körösszeg traja Kumá-
ni.³⁹ Napriek tomu, že bol uhorským kráľom takmer osemnásť rokov (1272 –

33 „... considerantes etiam obsequia eorundem gratuita, que in receptione nunciorum nostrorum ad curiam romanam et ad inclitum Karulum regem Syculie [...] destinatum hospitalitatis [...] i[m]pendendo non sine magnis eorum sumptibus i[m]penderunt ut fideliter sic devote, ...“ MNL OL DL 38 481.

34 Latinské substantívum: *regalia* možno preložiť ako kráľovské dôchodky. V kontexte štúdie sa prekladá ako dôchodky, ktoré náležali benátskemu dóžovi.

35 „... Cum comites Veglie non solverint regaliam domini ducis quondam, [...] quod propter hoc debeat illuc destinare nuntius unus.“ MSM III., s. 428, č. 86.

36 CDCF I., s. 27, č. 46.

37 „... pro dominis Zanne, Duymo et Leonardo comitibus Veglae pro M libris; [...] apud virum nobilem dominum Stephanum Vgerij de Ancona, potestatem civitatis Tragurij, [...] et apud magistrum Philippum notarium dicti domini potestatis [...] recipientem ...“ CDAC IX., s. 545, č. 394.

38 „... in praedictis quantitatis, prout supra scriptum est, fide iusserunt, se obligaverunt et eorum mandato ...“ CDAC IX., s. 545, č. 394.

39 STEINHÜBEL a ŠTEFÁNIK. Panovnícka moc, jej vývoj a premeny od Veľkej Moravy po Jagelovcov. In STEINHÜBEL a ŠTEFÁNIK, eds. *Panovnícka moc v stredoveku : legitimita – atribúty – reprezentanti*. Bratislava 2022, s. 23. K tomu pozri aj: SZENTPÉTERY. *Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum I. – II.* Budapest 1937 – 1938, I., s. 213, č. 20; I., s. 473–474, č. 184; II., s. 45, č. 75; II., s. 83, č. 64; II., s. 210,

1290), jeho samostatná vláda trvala podstatne kratšie. V skutočnosti ho počas jeho nepnoletosti zastupovala matka Alžbeta Kumánska a neskoršie ho ovládali vzájomne súperiace veľmožské skupiny. Pokiaľ chceme zhodnotiť vládu Ladislava IV. v celej jej dĺžke, potom je bilancia obdobia jeho nezávislého panovania vo viacerých ohľadoch nepriaznivá. Svojmu nástupcovi odkázal rozpoltenú krajinu, ktorá sa nachádzala v hlbokom politickom úpadku. Aby eliminoval rozladenie pápežského dvora, uprednostňoval taktiku zmierenia, prietahov a vyčkávania. S predloženými návrhmi vyslaných legátov usilujúcich sa dosiahnuť nápravu „pohanského kráľa“ zdanlivo súhlasil, no po ich odchode z Uhorska pod priehľadnými zámienkami vynútené sľuby porušil.⁴⁰ Fermánsky biskup Filip, poverený vedením pápežskej legácie do Uhorska, nasadil proti Ladislavovi IV. najťažší cirkevnoprávny prostriedok. Hneď po svojom návrate do Ríma virolomného kráľa exkomunikoval a nad krajinou vyhlásil interdikt.⁴¹ Nevediac o udalostiach spod hradu Körösszeg, Mikuláš IV. vyslal 30. júla 1290 eugubinského biskupa Benevenuta do Uhorska. Legát si so sebou okrem pápežského splnomocnenia niesol aj list zaslaný šľachticom najvyššieho magnátskeho stavu v Dalmácii, Slavónsku a Chorvátsku. Pontifik v ňom nabáda uhorskú šľachtu k prijatiu ráznejších opatrení voči heretikom a pohanom.⁴² Medzi rodmi, na ktoré sa obrátil pápež so žiadosťou o pomoc, nachádzame okrem pánov z Kőszegu a sedmohradského vojvodu Rolanda aj rod juhohorských Frangepánovcov.⁴³ Medzitým už pápežov list nenašiel panovníka živého. Správu o predčasnom skone Arpádovca prijala rímska kúria s úľavou. Dôkazom uvedeného je preklad vety z listu Mikuláša IV. adresovaného ostrihomskému arcibiskupovi Lodomérovovi (Vladimírovi), v ktorom sa doslovne uvádza: „... *pretože po trpení tým istým kráľom, ktorý kiez by svoje dni spásne bol skončil, ...*“⁴⁴

č. 64; II., s. 341, č. r. 31-34; (ďalej SRH).

40 LUKAČKA, Rímska kúria a poslední Arpádovci, s. 175, 177 a 178-179. Podrobnejšie k legácii fermánskeho biskupa Filipa v Uhorskom kráľovstve pozri: FRAKNÓI. *Magyarország egyházi és politikai ősszekötetése a Római szent- székkal I. 1000 – 1417*. Budapest 1901, s. 83-88.

41 LUKAČKA. Vzťah Rímskej kúrie a posledných Arpádovcov. In *Historický zborník*, 1997, roč. 7, s. 22.

42 „... *Rogamus itaque Nobilitatem vestram et hortamur in filio dei patris, in remissionem vobis peccatorum iniungentes, quatenus [...], quod per hoc posset catholice fidei non modicum deperire, contra Tartaros, Sarracenos, Neugerios, paganos, Scismaticos, Hereticos et adhaerentes praedictis praefato Episcopo pro divina et apostolicae sedis ac nostra reverentia [...] attollamus. ...*“ THEINER. *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia maximam partem nondum edita ex tabulariis Vaticanis deprompta, collecta ac serie chronologica disposita I. – II*. Roma 1859 – 1860, I., s. 364-365, č. 585; (ďalej *Vet. mon. Hung.*).

43 „... *In e. m. Nobilibus Viris Iohanni et Leonardo Veglae, Vinodolli [M]Nodrussae et Ganzlo Comitibus. ...*“ *Vet. mon. Hung. I.*, s. 365, č. 585.

44 „... *quod eodem Rege sublato de medio, qui dies suos utinam salubriter conclusisset, ...*“ KNAUZ. *Monumenta ecclesiae Strigoniensis I. – IV*. Strigonii 1874 – 1999, II., s. 278, č. 274.

Okolnosti panujúce v Uhorskom kráľovstve, ktoré sa zmietať v ťažkom politickom marazme, prerastali postupne do začínajúcej anarchie. Bezprostredne po násilnej smrti uhorského kráľa Ladislava IV. dosiahol proces mocenského a územného rozdrobenia krajiny svoj pomyselný vrchol. Rozvrátenie vnútorných pomerov, spojené s úpadkom kráľovskej centrálnej moci, sa v plnej miere prejavilo aj v pevninskej časti Chorvátska. V severozápadnom regióne Balkánskeho polostrova sa rovnako ako v centrálnej oblasti Uhorského kráľovstva rozpútal dlhý, niekoľko rokov trvajúci zápas neapolských Anjouovcov o uznanie svojich nástupníckych práv.⁴⁵ Počas zápolenia pretendentov o uprázdnený trón došlo k rozdeleniu príslušníkov vládnucej elity na dva súperiace tábory. Kým dosadenie benátskeho vojvodu Ondreja⁴⁶ podporovala skupina mocných oligarchov vedených páni z Kőszegu, kandidatúru Karola Martella z Anjou pretláčalo zoskupenie juhovýchodských magnátov na čele s chorvátskym bánom Pavlom Šubićom.⁴⁷ Pochybnosť pánov z Veglie ohľadne ich ďalšieho úspešného kariérneho rastu po boku benátskeho vojvodu prispela k rozhodnutiu Frangepánovcov prejsť na stranu anjouovskej dynastie. Do zástupu oddaných stúpcov neapolského kráľa sa okrem bibrirských kniežat, kniežat a Kurjaka v Krbave a rodinných príslušníkov rodu Babonić, zaradili aj predstavitelia Guidovej vetvy, v zastúpení Jána (III.), Leonarda (I.) a mladšieho bratranca Duyma (II.), ako aj Jánových synov, menovite Bartolomeja (VI.) a Guida (V.).⁴⁸ V ostrom protiklade s roz-

45 S nárokmi na uhorský trón vystúpil Karol Martell, ktorý bol prvorodeným synom neapolského kráľa Karola II. Krivého. BREZOVÁKOVÁ. Politický zápas Anjouovcov o uhorskú korunu. In *Historický časopis*, 1991, roč. 39, č. 6, s. 570. K tomu pozri ďalej: CSUKOVITS. Introduzione. La dinastia degli Angiò e l'Ungheria. In CSUKOVITS, ed. *L'Ungheria angioina*. Roma 2013, s. 9.

46 Benátsky vojvoda Ondrej (Ondrej III.) bol vnukom uhorského kráľa Ondreja II. Otec Štefan (Pohrobok) sa po pobyte v severnej Itálii presťahoval do Benátok, kde uzavrel manželstvo s Tommasinou Morosini. ŠTEFÁNIK. Morosiniovci v Uhorsku za vlády Ondreja III. a dve verzie o smrti kráľovnej Tommasiny. In *Historický časopis*, 2006, roč. 54, č. 2, s. 187-188. K tomu pozri aj: ZSOLDOS. Province e oligarchi. La crisi del potere reale ungherese fra il XIII e il XIV secolo. In CSUKOVITS, ed. *L'Ungheria angioina*. Roma 2013, s. 23-24; HERUCOVÁ a HUDÁČEK. Verní a nevní kráľovi. In *Forum Historiae*, 2019, roč. 13, č. 2, s. 6. <https://doi.org/10.31577/forhist.2019.13.2.1>

47 Už v roku 1278 povolal Ivan z Kőszegu benátskeho vojvodu Ondreja (neskoršieho kráľa Ondreja III.) z Benátok do Uhorského kráľovstva, pričom ho nechal dovedna trikrát vyhlásiť za slavónskeho vojvodu. HÓMAN a SZEKFÜ. *Geschichte des Ungarischen Mittelalters II*. Berlin 1940, s. 220. Na začiatku 90. rokov 13. storočia podporovali Karola Martella z Anjou predovšetkým veľmožské rody Babonićovcov a Šubićovcov, ku ktorým sa neskôr pridal aj rod západouhorských Kőszegiovcov. KRISTÓ. *A feudális széttagolódás Magyarországon*. Budapest 1979, s. 188. Titul uhorského kráľa začal Karol Martell oficiálne používať až v roku 1292: CSUKOVITS. Le innovazioni istituzionali nell'età angioina e i loro parallelismi napoletani. In CSUKOVITS, ed. *L'Ungheria angioina*. Roma 2013, s. 73.

48 STRČIČ, Krčki knezovi i otok, s. 20. Frangepánovci boli v švagrovskom vzťahu s rodom bibrirských kniežat. WENZEL, A Frangepánok, s. 293.

hodnutím potomkov zosnulého Guida sa javí postoj Schinellovej odnože tohto rodu, ktorá zostala aj naďalej verná obci Benátčanov, hoci išlo len o niektorých príslušníkov rodovej vetvy. Staršina (*regens, rector*) vetvy Peter (I.) bol v tom čase už mŕtvy, pretože jeho manželka Brana sa v roku 1289 spomína ako vdova. Je viac ako pravdepodobné, že v tom období nežil už ani jeho brat Bartolomej (V.), ktorý po sebe zanechal troch synov Marcusa, Schinellu (III.) a Nicolasa.⁴⁹

Príklon na stranu neapolských Anjouovcov

Ak chceme zistiť počiatky nadväzovania prvých diplomatických kontaktov medzi pánmi z Veglie a rodom neapolských Anjouovcov, treba si uvedomiť skutočnosť, že najstaršie dochované svedectvo potvrdzujúce ich vzájomnú písomnú komunikáciu sa nedatuje len od smrti Ladislava IV., ale siaha hlbšie do minulosti. Prvým impulzom budovania ich vzájomných vzťahov bolo vystavenie splnomocnenia Karola I. z Anjou, ktorý písomne zmocnil Petra (I.) z Veglie a Bazila, prothonotára z Bari, aby uzavreli spojenectvo s obyvateľmi mesta Šibenik proti Omišanom. Obdobnú formu aliancie uzavrel predtým proti Omišanom aj uhorský kráľ Ladislav IV. s obyvateľmi mesta Split. Podkladom pre anjouovské snahy vyvíjajúce sa v tomto smere bola listina vyhotovená ešte 20. júna 1274.⁵⁰ Z písomnosti vyplýva bezvýhradná oddanosť splitského vyslanca voči uhorskému kráľovi. Ambasádor sa zaprisahal, že v prípade, ak by od Ladislava IV. prijal mandát na vytvorenie spojenectva, bezodkladne upovedomí o tejto skutočnosti sicílsko-neapolského kráľa.⁵¹ Na opätovné naliehanie Petra (I.) z Veglie nariadil Karol I. z Anjou vojenskú výpravu proti pirátom, ktorej velením bol poverený iniciatívny Frangepánovec. Angažovanie sa juhouhorského rodu vo vyhlásenom námornom ťažení priamo súviselo so škodami, ktoré pánom z Veglie spôsobovali na južných ostrovných územiach (Brač a Hvar) morskí lúpežníci.⁵² K protipirátskej koalícii sa 4. septembra 1274 pridali aj mestá Šibenik a Split.⁵³

49 KLAÍČ, Krčki knezovi Frankapani, s. 116.

50 CDCF I., s. 20, č. 36. „*Scriptum est Petro comiti Vec[g]lae amico et Basilio prothonotario Bari etc. Venientes nuper ad maiestatis nostrae praesentiam sollemnes ambassatores civitatis Spalati ex parte civitatis ipsius ad tractandum nobiscum de guerra facienda civitati Almescio ...*“ SMÍČIKLAS. *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae I. – XV.* Zagreb 1904 – 1934, VI., s. 72, č. 66; (ďalej CDCr.).

51 „... *quod si contingat me generaliter vel specialiter ab eodem domino meo rege Ungariae super praedictis aut aliquibus vel aliquo praedictorum contrarium et inpedientem aut diversum habere mandatum, ego id in continenti praedicto domino regi Siciliae vel ei, per quem citius possit ad eius devenire noticiam, significare curabo.* ...“ CDCr. VI., s. 73, č. 66.

52 ŠTEFÁNIK. Benátsko-uhorský súboj o Dalmáciu od polovice 12. storočia do vymretia dynastie Arpádovcov. In *Vojenská história*, 2006, roč. 10, č. 2, s. 18.

53 „*Istrumentum fl[o]ederis inter Carolum Regem Siciliae, communitatem Sibeniei et Spaleti de bello inferendo terrae Dalmasii, pactis infra notatis.* ...“ CDAC XII., s. 120, č. 109. Listi-

Mesto na lagúne včas odhalilo anjouovské snahy týkajúce sa získania kontroly nad protiľahlými brehmi Jadranského mora. Na anjouovsko-frangepánovské spojenectvo zareagovala republika menovaním Albertina Morosiniho (jedného z najvýznamnejších osobností benátskej politiky tej doby) za podestu Zadaru.⁵⁴ Novomenovaný komes pozval v auguste 1274 do mesta zástupcov Omišanov, kde s nimi uzavrel mierovú dohodu. Omišskí korzári tak mohli nerušene pokračovať vo svojich dovtedajších výpadoch a nemuseli svoje sily viazať voči benátskej flotile.⁵⁵ Za týchto podmienok boli vojenské akcie neapolského kráľa vopred odsúdené na neúspech. Od zamýšľanej výpravy Karol I. z Anjou napokon ustúpil, pričom sa nasledujúci rok (18. septembra 1275) obmedzil iba na vyhlásenie zákazu súvisiaceho s prístupom Omišanov na anjouovské územia a do ich prístavov.⁵⁶

Rovnakú mieru podpory neapolskému kráľovi preukazovali synovia zosnulého Guida aj na začiatku 90. rokov 13. storočia, dúfajúc, že sa im spoločne podarí oslabiť vplyv benátskej občiny nad Jadranským morom. Okrem oslabenia vedúceho postavenia Benátčanov v spomínanej oblasti priviedlo Frangepánovcov do zástupu podporovateľov anjouovských ľalií odporúčanie Rímskej kúrie.⁵⁷ V rámci utužovania nadštandardných vzťahov prišli Duym (II.) a Radoslav Babonić 6. júna 1291 na stretnutie s Karolom II. Krivým a Máriou Uhorskou.⁵⁸ O význame prijatia urodzených mužov zo strany neapolského kráľa hovorí za všetko Karolova listina, v ktorej svojim poddaným nariadil, aby dovolili týmže komesom, ich rodinám a doprovodu spolu s ich zvieratami, ako i vecami prísť slobodne z prístavu v Manfredonii do Neapola.⁵⁹ Zároveň im dôrazne nariadil,

na ďalej spísomňuje podmienky, za ktorých mohli obyvatelia krajov pod správou uhorského kráľa prijať Dalmatíncov, ktorí by sa chceli usadiť na Jadranskom pobreží. Podľa klauzuly upravujúcej podmienky prijatia sa smelo obyvateľstvo Dalmácie usídlit' len po zaručení sa dostatočnou zárukou neapolskému kráľovi s ubezpečením, že nebudú urážať kráľa Sicílie ani anjouovský rod. V prípade, ak by Dalmatínci alebo piráti spôsobili akúkoľvek škodu Karolovi I. z Anjou, mali byť mestá Šibenik a Split podrobené neapolskému kráľovi: „... *Item quod si aliqui ex Dalmasibus velint venire sponte ad habitare [habitandum] cum familia sua ad tenus universitatum praedictarum, homines ipsarum universitatum possint ipsos recipere, [...] recepta tamen prius ab eis idonea et sufficienti cautela, quod non offendent d. regem Siciliae vel gentem suam, [...] ita tamen, quod si per dictos, qui venissent ad habitandum ad dictas terras, aliquod damnum daretur ipsi domini regi vel genti suae seu alicui sit per piratas, dictae universitates de dicto damno teneantur dicto d. regi; ...*“ MSM. I., s. 109, č. 153.

54 Podesta bol mestský správny a súdny úradník na území dnešného Talianska v 12. – 16. storočí.

55 CDCr. VI., s. 77-84, č. 70.

56 CDCr. VI., s. 126-127, č. 113.

57 *Vet. mon. Hung. I.*, s. 364-365, č. 585. K vernosti frangepánovského rodu voči pápežskej kúrii v roku 1291 pozri aj: TRASMUNDO-FRANGIPANE, *De Frangipanibus*, s. 12.

58 CDCF I., s. 27, č. 48.

59 „*Cum viri nobiles Doymus Comes de Veglia, et Radislauus Babunio, nostri ac Reginae con-*

aby sa neodvažovali uhorským komesom a ich veciam spôsobovať akékoľvek príkorie, nepríjemnosť alebo poníženie, pričom im kládol na zodpovednosť postarať sa o ich bezpečný sprievod.⁶⁰ Na sklonku leta roku 1292 (19. augusta) daroval neapolský kráľ región Slavónie svojmu príbuznému, srbskému kráľovičovi Ladislavovi (synovi kráľa Stjepana Dragutina).⁶¹ Z rozľahlého územia odovzdaného na užívanie srbskému následníkovi trónu však bol vyňatý kraj bána Radoslava Babonića a jeho bratov, ako aj zeme, ktoré v rámci spomenutej oblasti spravovali a vlastnili Ján (III.), komes z Veglie, Modrušu a Vinodolu spolu so svojím bratom Leonardom (I.) a mladším bratrancom Duymom (II.).⁶² Garanciu zachovania majetkových pomerov mali predstavitelia baboničovského a frangepánovského rodu zabezpečenú dovedty, „... kým sami [komesi] zotrývajú v našej vernosti, ...“⁶³

Okrem posilňovania spojeneckých vzťahov s Anjouovcami zaoberali sa Frangepánovci myšlienkou prepojenia veglianskej domény s alpskou krajinou v západnej časti Rakúskeho vojvodstva. Jeho kniežatá sa prípadnému zblíženiu vôbec nebránili, naopak, vítali ho s otvorenou náručou. Roku 1292 tak nasledovalo potvrdenie vzájomnej dohody, uzavretej tentoraz medzi juhohorským magnátskym rodom a Albertom, komesom z Gorície a Tirolska, ako aj jeho synom, komesom Henrichom.⁶⁴ V písomnom svedectve vyhotovenom na pamiatku celej udalosti sa spomína úsilie uzatvorenia priateľského spojenia, dojednaného

sortis nostrae fideles de Vngaria, venientes iam ad portum Manfredoniae applica[vi]sse dicuntur; deinde se ad nostram ac eiusdem Reginae presentiam collaturi; fidelitati vestrae presentium tenore mandamus, quatenus eosdem Comites totamque familiam et comitivam suam, cum animalibus et rebus eorum venire ad nostram dictaeque Reginae presentiam libere permittatis, ...“ WENZEL. *Magyar diplomaciai emlékek az Anjou-Korból I. – IV.* Budapest 1874, I., s. 77, č. 95; (ďalej MDEA).

60 „... nullam ipsis in personis et rebus eorum inferre pr[a]esumatis iniuriam, molestiam vel iniuriam, ...“ CAPASSO. *Inventario cronologico-sistematico dei registri Angioini conservati nell' Archivio di Stato in Napoli.* Napoli 1894, s. 79, č. 147; (ďalej Reg. Ang.).

61 „... de speciali gratia et certa scientia concedimus, damus et donamus ac confirmamus eidem Ladislao et heredibus ac successoribus eius quibuscunque ex eo descenditibus in perpetuum Ducatum Sclavoniae; ...“ Reg. Ang., s. 39, č. 59.

62 „... praeter [...] terras, quas tenent et possident infra ducatum praedictum comites Johannes de Vegla, Modursa et Vinodolis cum fratre suo, et comes Duymus consobrinus frater eiusdem comitis Johannis ...“ CDCF I., s. 28, č. 50.

63 „... dum tamen ipsi in nostra fidelitate consistent, ...“ MDEA I., s. 95, č. 116.

64 „... praesens scriptum cupimus pervenire, quod magnificis et potentibus viris dominis Alberto comiti Goriciae et Tyrolis, [...] necnon domino Henrico filio suo comiti propter amicitiam mera[ca]m nobis hucusque per eos irrefragabiliter et amicabiliter exhibitam et impensam, [...] Preterea compromissa inter nos et praelibatos comites hactenus alterutrum habita tenore praesentium confirmamus, ut irrevocabiliter perpetuum teneant et habeant roboris firmitatem. ...“ CDCF I., s. 29, č. 51.

za účelom spoločnej obrany Istrie a Friulska (Furlandska).⁶⁵ Kto boli noví spojenci pánov z Veglie a akým smerom sa v tom čase uberalo ich politické myslenie, ukazujú dodatky, v ktorých sa Ján (IV.) a Leonard (I.) zaviazali pomáhať Albertovi a Henrichovi proti akýmkoľvek ich útočníkom v regióne Alpe – Adria. Zároveň im prisľúbili poskytnúť radu, pomoc a pripravenosť, kedykoľvek si to doliehajúca tieseň a očividná potrebnosť bude vyžadovať.⁶⁶ V čase vytvorenia obranného spolku (25. novembra 1292) nebol už Ján (III.) medzi živými. O príčine jeho smrti nenachádzame v dobových prameňoch žiadnu zmienku, rovnako nepoznáme ani meno jeho manželky. Listinný materiál uvádza len mená jeho štyroch synov – Bartolomeja (VI.), Guida (V.), Fridricha (IV.) a Jána (IV.). Staršinstvo v Guidovej vetve prebral po zosnulom Jánovi (III.) Leonard (I.), pričom funkciu senjského podestu prevzal Duym (II.).⁶⁷

Paralelne s nadväzovaním diplomatických stykov s potomkami zosnulého Guida vyzval Karol II. Krivý 7. februára 1292 uhorských magnátov, ktorí sa priklonili na stranu jeho manželky, kráľovnej Márie, a prvorodeného syna Karola Martella, aby bránili mladého následníka a Uhorské kráľovstvo pred uzurpátorom z Benátok.⁶⁸ Ďalšiu listinu z 11. apríla toho istého roku adresoval Karol Martell priamo Ivanovi z Kőszegu a jeho dvom súrodencom. Opätovne v nej nabádal Kőszegiovcov viesť vojnu proti uchvatiteľovi uhorského trónu a jeho komplicom.⁶⁹ Krátko nato bol salernsko-neapolský vojvoda Karol Martell 17. apríla 1292 vyhlásený za nového kráľa Uhorska, čo potvrdzuje aj intitulácia, ktorú používal od toho dňa v oficiálnych písomnostiach – „*Prvorodený Karol [Martell] [...] z božej milosti vznešený kráľ Uhorska ...*“.⁷⁰

Neapolský dvor si uvedomoval, že bez výdatnej podpory lojálnych stúpcov z radov uhorskej oligarchie (predovšetkým rodu Baboničovcov, Frangepánovcov, Šubičovcov a Kőszegiovcov) bude výsledok ozbrojeného ťaženia neistý. V snahe zaistiť si účasť najvýznamnejšieho západouhorského rodu na zamýšľanom riskantnom podujatí, vrátil neapolský kráľ Ivanovi jeho majetky v komi-

65 „... a[d]stare compromissimus ac compromittimus, et spondemus contra eorum quoslibet invasores tam in Ystria, quam in Foro Julii, ...“ CDCF I., s. 29, č. 51.

66 „... de mundo consilio, auxilio et favore, quandocumque urgens necessitas et evidens utilitas id requiret, ...“ CDCF I., s. 29, č. 51.

67 KLAÍČ, Krčki knezovi Frankapani, s. 116.

68 *Reg. Ang.*, s. 11, č. 57.

69 *Reg. Ang.*, s. 20, č. 12.

70 „Karolus [Martellus] primogenitus illustris Jerusalem et Siciliae Regis dei gratia Ungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariaeque Rex. Princeps Salernitanus et honoris Montis Sancti Angeli Dominus.“ *Reg. Ang.*, s. 99, č. 53; KIESEWETTER. Die Anfänge der Regierung König Karls II. von Anjou (1278–1295). *Das Königreich Neapel, die Grafschaft Provence und der Mittelmeerraum zum Ausgang des 13. Jahrhunderts*. Paris 1999, s. 376.

tátoch Šopron a Vaš.⁷¹ Potvrdenie dedičných práv bolo pre Ivana dostatočným impulzom na to, aby začal 21. apríla 1292 nepriateľské akcie proti uhorskému kráľovi Ondrejovi III.⁷² Ozbrojené povstanie sa rozšírilo paralelne na dve strany: severne od Dunaja – smerom na Bratislavu a Nitru, a južne – smerom za riekú Drávu.⁷³

Výmena na poste staršinu (*regens, rector*) v Guidovej rodovej vetve nevedla k zlepšeniu vzťahov medzi jej predstaviteľmi a Benátskou republikou. Nástup Leonarda (I.) do hodnosti regenta Guidovej odnože dlhotrvajúce sváry znepriatelovaných strán zmierlivo nevyriešil a vytúžený mier v dlhodobejšom výhlade nepriniesol. Dóža Pietro Gradenigo hľadel, podobne ako jeho predchodcovia, žiadostivým okom na región pobrežnej Dalmácie. Pretože si páni z Veglie ani v poslednom decéniu 13. storočia neplnili vazalské povinnosti voči republike svätého Marka, nariadil im Pietro Gradenigo vyrovnať dlžobu, ktorú boli povinní zaplatiť dedičom zosnulého dóžu Giovanniho Dandola.⁷⁴ V zaslanom nariadení z 27. novembra 1292 im bolo uložené, aby splatili uvedenú podlžnosť pod vymeranými trestami, na ktorých sa uzniesli benátsky dóža spoločne s jeho radcami.⁷⁵ Na neuposlúchnutie výzvy reagoval Pietro Gradenigo vydaním ediktu (10. novembra 1293), v ktorom účinnosť skôr uverejneného rozhodnutia týkajúceho sa vyplatenia dlžnej sumy zo strany potomkov zosnulého Guida odložil o jeden rok.⁷⁶

Trvalý neúspech sprevádzal snahy mesta na lagúne aj v prípade primätia Juraja Šubića vstúpiť do služieb republiky. Rod Šubićovcov, rovnako ako Frangepánovci, predstavoval pre benátske záujmy protivníka s tradičným feudálnym zmýšľaním.⁷⁷ V duchu latinského príslovia „*Inimicus inimici mei amicus meus est*“ sa Šubićovci zbližili s dóžovými protivníkmi v zahraničnej politike – s nea-

71 WAGNER a LINDECK-POZZA. *Urkundenbuch des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete der Komitate Wieselburg, Ödenburg und Eisenburg I. – IV*. Wien; Köln; Graz: Hermann Böhlau, 1955 – 1985, II., s. 268, č. 386; ZSOLDOS. A vasi várispánság felbomlása. In *Vasi Szemle*, 2000, roč. 54, č. 1, s. 33; ZSOLDOS. Sopron város és megye a 13. Század utolsó harmadában. In *Város térben és időben. Konferencia Sopron szabad királyi város 725 évéről*. Sopron 2002, s. 13.

72 WERTNER. A Güssingiek. In *Századok*, 1895, roč. 29, č. 2, s. 63.

73 FÜGEDI. *Ispánok, bárók, kiskirályok. A középkori magyar arisztokrácia fejlődése*. Budapest 1986, s. 161.

74 „*Cum comites Veglae pluries requisiti fuerint, ut solvant regaliā hereditibus quondam domini Jo[h]annis Dandulo ducis Venetiarum, ...*“ MSM I., s. 154, č. 252. Vazal bol svojmu lénnemu pánovi obvykle zaviazaný vojenskou službou, radou a všestrannou pomocou.

75 „*... quod committatur eis, praecipiēdo [...] sub illis p[o]enis, quae videbuntur domino duci, consiliariis [...], ut solvant dictam regaliā.*“ MSM I., s. 154, č. 252.

76 „*... quod consilium de comitibus Veglae suspendatur usque ad unum annum in illo statu, in quo est hodie.*“ MSM I., s. 180, č. 260.

77 ŠTEFÁNIK, Benátsko-uhorský súboj o Dalmáciu, s. 20.

polskými Anjouovcami. Ako jeden z najvýznamnejších predstaviteľov magnátskej opozície na území pobrežnej Dalmácie nadviazal, podobne aj frangepánovský rod, čulé diplomatické styky s anjouovskou dynastiou.⁷⁸ Zbližovanie sa pánov z Veglie s neapolským kráľom pokračovalo aj v nasledujúcich rokoch, dôkazom čoho bol príchod ďalších členov frangepánovského rodu do Neapola. V tejto súvislosti vydal Karol II. Krivý (28. apríla 1295) nariadenie, v ktorom inštruoval poddaných ohľadne návratu urodzeného muža Bartolomeja (VI.) do Uhorska.⁷⁹ Striktne im prikázal, aby Frangepánovcovi spolu s jeho rodinnými príbuznými a 9 jazdcami dovolili odísť po mori späť do kráľovstva svätého Štefana.⁸⁰ Okrem itineráru cesty s približným rozvrhom plánovaného nalodenia obsahuje Karolovo ustanovenie dôležitú zmienku o batožine, ktorá mala byť zhromaždená v prístave spolu s peniazmi a potravinami.⁸¹ Pokiaľ išlo o mesto, v ktorom mali nastúpiť na loď, ponechal im neapolský kráľ možnosť slobodnej voľby. Mohli vyplávať do Uhorského kráľovstva z akéhokoľvek prístavu spadajúceho pod súdnu právomoc neapolských úradníkov.⁸²

Ani predčasná smrť Karola Martella z Anjou v lete 1295 nezmenila nič na spoločne vynaloženom úsilí Karola II. Krivého a kráľovnej Márie po náhlom skone najstaršieho syna⁸³ posilniť svoje pozície na juhu Uhorska (Dalmácia, Slavónsko a Chorvátsko). Tu sa mohli pri hájení svojich nárokov aj naďalej opierať o „dolnozemskejších pánov“ Baboničovcov, Šubičovcov a Frangepánovcov.⁸⁴ Nositeľom anjouovských ambícií sa stal 8-ročný prvorodený syn Karola Martella a Klemencie Habsburskej – Karol Róbert.⁸⁵ Ešte v ten istý rok sa neapolský kráľ pokúsil o priamy vojenský zásah, ale ozbrojená výprava do Uhorského kráľovstva, na ktorej sa zúčastnili proanjouovsky naladení páni z Kőszegu, bán Pavol Šubić z Dalmácie a slavónsky bán Radoslav, sa skončila víťazstvom Ondre-

78 CDCF I., s. 27, č. 48; MDEA I., s. 77, č. 95.

79 „... Cum nobilis vir Bartholomeus de Hungaria Comes in Hungariam revertatur, ...“ CDCF I., s. 30, č. 52.

80 „... fidelitati vestrae precipiendo mandamus, quatenus ipsum Comitem cum novem equitaturis et aliis familiaribus suis per mare exire, ...“ MDEA I., s. 122, č. 147.

81 „... et aliquo vassello inveniendi et conducendo per cum de pecunia sua, ac annona ...“ Reg. Ang., s. 142, č. 8.

82 „... supra mare pro transitu ipsorum vsque Hungariam, exire de quocumque portu iurisdictionis vestrae libere permittatis. ...“ MDEA I., s. 122-123, č. 147.

83 Karol Martell nečakane zomrel na mor. HÓMAN. *Gli Angioini di Napoli in Ungheria 1290 – 1403*. Roma 1938, s. 92 a 95; RÁCZ. *L'araldica dell'età angioina*. In CSUKOVITS, ed. *L'Ungheria angioina*. Roma 2013, s. 287.

84 BREZOVÁKOVÁ. *Nástup Anjouovcov v Uhorsku – jeho odraz v politickom živote a v písomnostiach*. Kandidátska dizertačná práca (Kandidát vied; CSc.). Bratislava 1993, s. 11.

85 KRISTÓ. *Az Anjou-kor háborúi*. Budapest 1988, s. 10. K tomu pozri aj: KRISTÓ a MAKK. *Károly Róbert emlékezete*. Budapest 1988, s. 7.

ja III.⁸⁶ V bojovom ťažení prispel nemalou mierou aj vyššie spomenutý Bartolomej (VI.). Nasvedčuje tomu veta z citovaného nariadenia Karola II. Krivého (28. apríla 1295), v ktorom sa *expressis verbis* uvádza: „... *aby neboli zadržované kone do vojska a väčšie množstvo potravín, ako i nevyhnutných vecí pre samých jazdcov* ...“⁸⁷ Z prekladu citovaného výňatku je teda možné sa domnievať, že neapolský kráľ využil Bartolomejovu spiatočnú cestu do Chorvátska a nechal na palubu lode okrem jeho osobnej batožiny naložiť aj kone a veci potrebné na vedenie zamýšľanej ofenzívy.

Posledný Arpádovec však nemienil nečinne sedieť s rukami založenými v lone a prizerať sa, ako ho chcú Anjouovci pozbaviť žezla. Keďže sa nemohol spoliehať len na silu svojich zbraní, hneď začiatkom roku 1296 si získal na svoju stranu predtým znepriateleného, neskôr zásluhou ostrihomského arcibiskupa Lodoméra (Vladimíra) uzmiereného Albrechta Habsburského. Obidvaja panovníci sa pokúsili preklenúť vzájomné rozpory dohodnutým sobášom. Ondrej III. si po smrti svojej prvej manželky Feny, ktorá bola poľského pôvodu, zobral (vo Viedni 13. februára 1296) za manželku Albrechtovu dcéru Agnešu.⁸⁸

Obdobie rokov 1295 – 1299 bolo z hľadiska „diplomatickej aktivity“ Frangepánovcov relatívne pokojné. Potomkovia zosnulého Guida aj naďalej odmietali platiť Republike svätého Marka vzniknuté podlžnosti. Nie je zmyslom tohto príspevku vyratúvať v chronologickom slede výzvy a napomenutia zasielané benátskou obcou na chorvátsky ostrov v Jadranskom mori. Akoby sa opakovala rovnaká situácia v určitých cykloch – buď páni z Veglie „zabudli“ uhrádzať nesplatené dlhy, alebo sa odmietli dostaviť do Benátok za účelom zloženia každoročnej prisahy vernosti. Bez povšimnutia pritom nemožno nechať ani ďalší aspekt frangepánovskej neposlušnosti, a to ignorovanie oficiálnych predvolaní, odovzdávaných zo strany benátskych emisárov. Takmer štyridsať rokov od uzavretia druhej benátsko-frangepánovskej zmluvy z roku 1261 (obsahujúcej klauzulu, podľa ktorej v prípade nedodržania zmluvných podmienok hrozila frangepánovským komesom strata Veglianskeho komitátu, ktorý mal prejsť do vlastníctva dóžu a republiky)⁸⁹ pretiekol Veľkej rade v Benátkach na začiatku roka 1299 povestný kalich trepezlivosti. Ako už mnoho ráz predtým, vyslalo mesto na lagúne 1. novembra 1299 osobitného veľvyslanca na ostrov Veglia, aby na základe právneho

86 SULITKOVÁ. *Kancelár posledného Arpádovce Ondřeje III.* Kandidátska dizertačná práca (Kandidát vied; CSc.). Bratislava 1977, s. 169-171.

87 „... *ne [...] equitaturarum ipsarum equi ad arma, et maior annonae quantitas pro ipsis equitaturis, et rerum necessariarum [...] extra[h]antur* ...“ *Reg. Ang.*, s. 142, č. 8.

88 ZSOLDOS. *The Árpáds and Their Wives. Queenship in Early Medieval Hungary 1000–1301.* Roma 2019, s. 25 a 103.

89 CDAC XI., s. 509, č. 355.

nároku vymohol zaplatenie dlžných pohľadávok (približne 30 grošov), ktoré bol frangepánovský rod povinný zaplatiť dóžovi a benátskej obci.⁹⁰

Neapolský kráľ sa pod dojmom priaznivého vývoja vnútropolitckej situácie v Uhorskom kráľovstve (ústiacim do vyslania pápežského nuncia, prostredníctvom ktorého požiadali Kőszegiovci Bonifáca VIII., aby poslal do Uhorska protikráľa za Ondreja III.)⁹¹ rozhodol vyslať Karola Róberta do kráľovstva svätého Štefana. Ako sme už spomínali, kráľovský pár sa neustále pripomínal ako čakatel na uhorský trón, najskôr v prospech prvorodeného syna Karola Martella, neskôr po jeho smrti v prospech maloletého vnuka.⁹² Dosiaľ iba formálnu tituláciu „*Prvorodený Karol [Martell] [...] z božej milosti vznešený kráľ Uhorska ...*“ chcel naplniť konkrétnym obsahom. Otázku príchodu mladého Anjouovca prerokovala s Karolom II. Krivým 10. februára 1300 v Neapole delegácia šľachticov najvyššieho magnátskeho stavu.⁹³ Medzi predstaviteľmi uhorskej oligarchie, ktorá urgovala príchod syna zosnulého Karola Martella, nechýbali členovia rodu Baboničovcov, Frangepánovcov, Šubičovcov a samozrejme aj Kőszegiovcov, ako i novovymenovaný ostrihomský arcibiskup Gregor.⁹⁴

Vo svetle príprav spojených s vypravením Karola Róberta do Uhorska vydal neapolský kráľ 8. mája 1300 darovaciu listinu.⁹⁵ Zanietenie, s akým sa za posledné roky angažovali potomkovia zosnulého Guida pri uplatňovaní dedičných nárokov dynastie Anjouovcov, bolo odmenené nielen pomyselne v deklaratívnej rovine, ale aj reálne ziskom určitých konkrétnych území. Ako naznačuje tón oficiálnej písomnosti, Karol II. Krivý velebil urodzeného muža Duyma (II.) za zásluhy oddanosti a statočnosti, ktoré komes z Veglie, sprevádzaný horlivosťou

90 KLAÍĆ, Knezovi Frankapani kao krčka vlastela, s. 138; „*Cum comites Veglae persaeppissime requisiti, quod satisfacerent pro regalia domini ducis, satisfacere non curaverint, et obedientiam non fecerint, ut tenentur, et alia multa ommiserint facere, et commune Veglae similiter non solverit nostro communi circa libras XXX grossorum, in quibus tenetur eidem [...], quod mittatur unus ambaxator illuc, cum illa commissione, quae videbitur domino duci et consiliariis ...*“ MSM I., s. 191, č. 280.

91 „... *In cuius imperio quidam nobiles regni, Iohannes scilicet et He[n]rricus banus filii He[n]rrici [...] in praeiudicium regis Andrae a papa Bonifacio VIII-o regem ut dicitur petierunt.*“ SRH I., s. 477, č. 186.

92 KRISTÓ, *Az Anjou-kor háborúi*, s. 10.

93 CDCF I., s. 30, č. 53; STRČIĆ, Krčki knezovi i otok, s. 20-21.

94 „*salutaribus consiliis et auxiliis Iohannis, Stephani et Radislai filiorum Babonic, Iohannis, magistri Nicolai et Henrici fratrum, [...] comitis Duymi de Veglia, [...] Gregorii Strigoniensis electi, ...*“ CDCr. VII., s. 367, č. 320. K tomu pozri aj: SPEKNER. Sedi reali nell' Ungheria dell' età angioina. In CSUKOVITS, ed. *L' Ungheria angioina*. Roma 2013, s. 238; CSUKOVITS. *Az Anjou-kor hatalmi elitje és az elitkutatás (Bevezetés)*. In CSUKOVITS, ed. *Az Anjou-kor hatalmi elitje*. Budapest 2020, s. 7.

95 CDCF I., s. 30, č. 54.

vzbudzujúcou priazeň, vynakladal kráľovi a kráľovnej Márii, počas právneho sporu vo veci nástupníctva v Uhorskom kráľovstve.⁹⁶ Na znak uznania preukázaných záslužných skutkov potvrdil panovník Frangepánovcovi komitáty Vinodol a Modruš.⁹⁷ Okrem spomenutých územnosprávnych celkov daroval kráľ veglianskému komesovi aj komitát Gacka (Gatanska), menovite kraje: Otočac, Obruč, Doljane a Senj, ktoré v tom čase frangepánovský rod spravoval z dovolenia niekdajších uhorských kráľov. Získanie úradnej moci nad dalmatínskymi krajinami mal Duymovi (II.) po svojom príchode do Uhorského kráľovstva potvrdiť aj Karol Róbert.⁹⁸ O niekoľko mesiacov neskôr vydal Karol II. Krivý (26. augusta 1300) v nadväznosti na vyššie uvedený dokument ďalšiu listinu adresovanú tentoraz Leonardovi (I.).⁹⁹ Panovník mu v nej dovolil, vyviezť z Neapola do Chorvátska 500 nákladov (*salmas*) pšenice na zásobovanie jeho hradov a miest.¹⁰⁰ Pri tejto príležitosti kráľ osobitne poukázal na skutočnosť, že komes Leonard (I.) bol všetkými možnými spôsobmi odhodlaný zintenzívňovať tuhosť odporu proti uchvatiteľovi Ondrejovi III., ktorý vpadol do Uhorského kráľovstva.¹⁰¹

Nadviažeme v podstate na to, čo sme už uviedli. S výnimkou intenzívnej podpory zmienených južných oblastí (Dalmácia, Slavónsko a Chorvátsko) bola pozícia anjouovskej strany v samotnom Uhorsku slabá. Aj napriek situácii, ktorá nebola pre neapolských Anjouovcov príliš priaznivá, rozhodol sa Karol II. Krivý vyslať na začiatku roka 1300 Karola Róberta do Uhorského kráľovstva.¹⁰²

96 „*Karolus Secundus [...], quod nos fidei merita nobilis viri Doymi Comitis Velgue (Vegle), dilecti et devoti nostri, gratiosis affectibus attendentes, ac volentes ex sinceritatis affectu, quo idem Comes causam nostram, et Reginae consortis nostrae, super negotio, Regni Vngariae favorabilibus studiis extitit prosecutus, ...*“ MDEA I., s. 145, č. 179.

97 „*.... condignis ipsum incrementis prosequi specialis gratiae et favoris, sibi bona fide presentium tenore promittimus(!), quod eo veniente ad partes istas pro conducendo in Vngariam carissimum nepotem nostrum Karolum primogenitum bonae memoriae Karoli regis Vngariae, nati nostri, faciemus sibi suisque heredibus comitatum Medurse (!) et Vinodoli, ...*“ CDCr. VII., s. 386, č. 340.

98 „*.... ac Comitatum Gezece, quem tunc tenet, ut dicitur, videlicet terras Odozez, Obriz, Doyanum [...], Segiem, et potestariam ipsius, per patens privilegium ipsius nostri nepotis sigillo munitum, prout scilicet illa ex antiquorum Vngariae Regum concessione obtinet, confirmari, et successu temporis, cum idem Karolus aurea bulla utetur, aliud sibi super hoc similiter sub eadem bulla privilegium indulgeri, ...*“ Reg. Ang., s. 244, č. 97.

99 CDCF I., s. 30, č. 55.

100 „*salmas frumenti quingentas pro munitione castrorum ipsius*.“ KLAÍČ, Krčki knezovi Frankapani, s. 117.

101 „*contra Andreacium, regni Ungariae illicitum invasorem, exercere ac extendere satagit quicquid potest resistentiae ac rigoris*.“ KLAÍČ, Krčki knezovi Frankapani, s. 117.

102 ZSOLDOS. A hatalmi elit újjászervezése I. Károly uralkodása idején. In CSUKOVITS, ed. *Az Anjou-kor hatalmi elitje*. Budapest 2020, s. 95.

V období vrcholiacich priprav cesty 12-ročného vnuka písomne nariadil (26. apríla 1300) Uhrom: „... hľa, posielame k Vám nášho najdrahšieho vnuka Karola, syna blahej pamäti kráľa Uhorska, nášho syna [Karola Martella] [...]. Vy tohože chlapca Karola, keď až šťastne dorazí do týchže krajín, prijmite uctievať, ako sa patrí, a jemu ako vášmu nastávajúcemu kráľovi a [korunovanej] hlave priazniví napomáhajte, pomáhajte spolaľhlivými radami a priaznivou náklonnosťou; ...“¹⁰³ Následne 6. mája vymenoval istého Odóna za kastelána bližšie neurčeného hradu, na ktorom mal po vylodení sa v Dalmácii nájsť útočisko Karol Róbert.¹⁰⁴ V polovici mája sa mladý Anjouovec nalodil s celým sprievodom a vyplával z talianskeho stredomorského prístavu v Apúlii.¹⁰⁵ Nakoľko je počet členov vypravenej družiny problematické odhadnúť, pretože aj v odbornej literatúre sa tieto údaje značne líšia, je lepšie v tejto súvislosti vychádzať zo stručného obsahu (výťahu) listín talianskej pramennej edície *Inventario cronologico-sistematico dei registri Angioini conservati nell' Archivio di Stato in Napoli od Bartolommea Capassa*. Tá uvádza, že suitu Karola Róberta tvorilo 60 osôb.¹⁰⁶ Ak vezmeme do úvahy skutočnosť, že neplnoletý vnuk Karola II. Krivého mal po smrti svojho otca zasadiť súčasne tak na uhorský, ako aj neapolský trón, môžeme bez prílišného zveličenia označiť počet jeho doprovodu za skromný. Za neveľkú pritom možno pokladať aj skupinu plavidiel, ktoré sprevádzali kandidáta na uhorský trón počas jeho plavby po Jadranskom mori. V jednom z registov Capassovej edície sa explicitne uvádza, že Karolova „flotila“ pozostávala iba z dvoch galér a jednej sprievodnej ozbrojenej lode, na palube ktorej sa nachádzalo 150 koní a väčšie množstvo nákladu.¹⁰⁷

103 „... nepotem nostrum carissimum Karolum filium bonae memoriae regis Ungariae nati nostri ad Vos ecce transmittimus [...]. Vos autem puerum ipsum Karolum, postquam ad partes ipsas pervenerit, suscipite honorantes ut decet, eique tanquam futuro regi vestro et capiti favete propitii, assistite fidelibus consiliis et favoribus oportunis; ...“ MINIERI. Genealogia di Carlo II. d' Angiò Re di Napoli. In *Archivio storico per le province Napoletane*, 1883, roč. 8, č. 1, s. 34.

104 „... in certo castro illarum partium [...]. De tua igitur fide et legalitate confisi, te Castellatum Castrum huiusmodi, ...“ MDEA I, s. 145, č. 177.

105 Karol II. Krivý vyslal svojho vnuka do Uhorského kráľovstva so súhlasom pápeža Bonifáca VIII. Bližšie pozri: GOMBOS. *Catalogus fontium historiae Hungaricae aevo ducum et regum ex stirpe Arpad descendendum ab anno Christi DCCC usque ad annum MCCCCI I. – III.* Budapest 1937, I., s. 659, č. 1456; (ďalej Cat. font.).

106 „... vi [...] faciatis instantem in Manfredonia vassellum aliquod necessarium pro transitu dictorum nuntiorum illuc, qui, et comitiva eorum, erunt vsque ad numerum sexaginta sine equis; ...“ Reg. Ang., s. 222, č. 97. Ďalej pozri aj: Reg. Ang., s. 262, č. 97 a Reg. Ang., s. 269, č. 97.

107 „... prederiis supersalentibus marinariis et personis aliis navigantibus in duabus galeis et vno galeone armatis in Apulia pro transitu Karoli de Vngaria carissimi nepotis nostri, ...“ Reg. Ang., s. 268, č. 97; „... de naulizandis [navigandis] centum quinquaginta equis, ...“ Reg. Ang., s. 268, č. 97.

Na sklonku augusta 1300 priplávali anjouovské lode do prístavu v strednej Dalmácii. V Splite, kde prvýkrát vstúpil mladý Karol Róbert na uhorskú pôdu, ho netrpezlivo očakával Pavol Šubić, v sprievode ktorého sa postupne presúval ďalej do severných častí Uhorského kráľovstva.¹⁰⁸ Počínanie si anjouovskej strany bolo pod drobnohľadom Ondreja III. a jeho okolia. Na uhorskom kráľovskom dvore sa dokonca zaoberali myšlienkou zmocniť sa chlapca.¹⁰⁹ Tomuto úmyslu boli prekvapivo naklonení i niektorí kardináli. Dôvodom ich postoja bola predovšetkým obava, že protianjouovsky ladená uhorská šľachta by mohla prísť s nápadom usmrtiť bezúhonné dieťa. Prekvapivou bola nerozhodnosť Ondreja III., ktorý aj napriek hodnoverným informáciám z prostredia kúrie nepodnikol žiadne protiopatrenia proti Karolovi Róbertovi ani proti jeho spojencom juhohorským magnátom – Baboničovcom, Šubičovcom a Duymovi (II.) i Leonardovi (I.) z rodu Frangepánovcov. Z jeho nečinnosti vyplýva, že správam prichádzajúcim priamo z Ríma neprikladal veľkú vážnosť. Domnieval sa, že väčšina veľmožov stojí pri ňom. Jeho optimizmus pramenil z toho, že krátko pred príchodom Karola Róberta do Záhrebu v septembri tohože roku sa Ivan z Kőszegu spolu so svojimi bratmi a Matúšom Čákom nečakane priklonili na jeho stranu.¹¹⁰ Oligarchické rody v Chorvátsku však zostali naďalej oddané neapolskému kráľovi Karolovi a jeho manželke. Práve tu je možné hľadať príčinu Ondrejových nevysvetliteľných obáv a fóbii, ale tiež opatrnosti, vyčkávania a pozorovania vzniknutej situácie. K neúspechu pri podrobení si zvyšnej časti magnátskych klanov sa zanedlho pridružil ďalší, nemenej závažný problém.¹¹¹ Koncom roku 1300 postihla Ondreja III. veľká strata – zomrela jeho matka Tommasina Morosini, ktorá bola ústrednou postavou v politickej orientácii Uhorska v poslednom desaťročí 13. sto-

108 CSUKOVITS. *Az Anjouk Magyarországon I. I. Károly és uralkodása (1301 – 1342)*. Budapest 2012, s. 52-55.

109 BREZOVÁKOVÁ, Politický zápas Anjouovcov o uhorskú korunu, s. 575. V Záhrebe pobýval Karol Róbert do jari 1301. CSUKOVITS. *Karol I. a obdobie jeho vlády (1301 – 1342)*. Bratislava 2017, s. 59.

110 VLASKO. *Feudálna anarchia na prelome 13. a 14. storočia a páni z Kőszegu*. Dizertačná práca; PhD. Bratislava 2016, s. 68-69; ZSOLDOS. Kings and Oligarchs in Hungary at the Turn of the Thirteenth and Fourteenth Centuries. In *Hungarian Historical Review*, 2013, roč. 2, č. 2, s. 229. K utilitárnym pohnútkam uhorských magnátskych klanov podporovať ústrednú panovnícku moc pozri bližšie: ZSOLDOS. Hűség oligarchák. In BARÁTH a MOLNÁR, eds. *A történettudomány szolgálatában. Tanulmányok a 70 éves Gecsényi Lajos tiszteletére*. Budapest; Győr 2012, s. 347-354.

111 Arpádovskí králi museli od druhej polovice 13. storočia čeliť silnejúcej opozícii formujúcej sa v radoch uhorskej oligarchie. ZUPKA. Rex eris, si recte facias: si non facias, non eris. Panovnícka moc a jej reprezentácia v stredovekej strednej Európe (10. – 13. storočie). In *Forum Historiae*, 2014, roč. 8, č. 2, s. 212. K stručnému vývoju šľachty v Uhorskom kráľovstve pozri bližšie aj: ZSOLDOS. Vznik šľachty v stredovekom Uhorskom kráľovstve. In *Forum Historiae*, 2010, roč. 4, č. 2, s. 3-13.

ročia.¹¹² Arpádovca táto udalosť natoľko zlomila, že sa z nej už nespamätal. Neutíchajúci žiaľ, cez ktorý sa nedokázal preniesť, poznačil jeho duševné zdravie. Neprestajne sa psychicky trápil, utápal sa v chronickom smútku, uzavrel sa pred spoločnosťou a o necelé tri mesiace neskôr (14. januára 1301) zomrel vo veku 35 rokov.¹¹³

Politika frangepánovského rodu zacielená na okolité vládnuce dynastie umožnila vetve Guida Frangepána ešte výraznejšie posilniť vybudované mocenské postavenie. Účelovým taktizovaním dostala postupne od uhorských kráľov (Štefana V. a Ladislava IV.) za intenzívnu podporu panovníckeho dvora Modrušský a Vinodolský komitát spolu s mestom Senj.¹¹⁴ Podľa všetkého ani Karol II. Krivý nebol nevďačný voči potomkom zosnulého Guida Frangepána, ktorým v jednej zo svojich listín vyjadril mimoriadne uznanie za zásluhy prejavenej oddanosti a statočnosti. Ako ocenenie preukázaných záslužných skutkov daroval neapolský panovník veglianským komesom okrem spomenutých územnosprávnych celkov aj komitát Gacka (Gatanska).¹¹⁵ Na tomto mieste však treba dodať, že vo vlastníctve rodu dochádzalo k čiastkovým presunom majetkov. Rodové alódiu bolo mnoho ráz vymieňané, dávané do zálohu, preberané, získané a ďalej odovzdávané predovšetkým za účelom zveľadenia a rozšírenia frangepánovského panstva. V čase príchodu Karola Róberta z Anjou sa doména Frangepánovcov roprestierala od Gvozdu v Modrušskom komitáte po ostrov Veglia. Až na niekoľko menších ostrovov v Kvarnerskom zálive sa zdalo, že frangepánovské domínium bolo v tomto období územne dotvorené.

Záver

Z doteraz uvedeného jasne vyplýva, že záujmy benátskych dóžov a uhorských panovníkov sa nepriamo vždy križili. Neraz to bolo priamo na ostrove Veglia, pričom obidvoch zaujímali nielen záležitosti spojené s týmto územím, ale rovna-

112 Bližšie o príčinách smrti kráľovnej Tommasiny pozri: ŠTEFÁNIK, Morosiniovci v Uhorsku za vlády Ondreja III., s. 196-197; ZSOLDOS. *Az Árpádok és asszonyaik. A királynéi intézmény az Árpádok korában*. Budapest 2005, s. 173

113 KRISTÓ. *Die Arpaden-Dynastie. Die Geschichte Ungarns von 895 bis 1301*. Budapest 1993, s. 256. K tomu pozri aj: SRH I., s. 214, č. 20; SRH I., s. 478, č. 187; SRH II., s. 46-47, č. 77; SRH II., s. 84, č. 66; SRH II., s. 212, č. 65; SRH II., s. 342, č. r. 14-24.

114 „... *duximus in omnibus et per omnia confirmandum; volentes praemissa omnia in ipsorum Iohannis, Leonardi, Stephani, Dwymi Comitum et heredum eorum potestate perpetuo duratura*. ...“ CDH V/ 2, s. 553; „... *quod [...] Iohannes, Leunardus, Stephanus et Dwymus, comites de Modrus, de Wegla, et de Wýnodol, [...] nos humiliter rogaverunt, vt confirmaremus eisdem nostro privilegio ea omnia, quae Dominus Rex, carissimus pater noster, Frederico, Bartholomaeo, et Gwydoni comitibus, patribus eorum, et eisdem suo privilegio confirmara[e]t; ...*“ CDH V/ 2, s. 553.

115 CDCr. VII., s. 386, č. 340; *Reg. Ang.*, s. 244, č. 97.

ko aj región na východ od dalmátskeho pobrežia vo Vinodolskom a Modrušskom komitáte. Na priblíženie geopolitickej situácie v severozápadnej časti Balkánskeho polostrova je treba pripomenúť, že kráľovstvo svätého Štefana, podobne ako Benátky, zvädzalo v druhej polovici 13. storočia jedno z ďalších dejstiev mocenského zápasu o získanie kontroly v Chorvátsku a na pobreží Jadranského mora.¹¹⁶ Sústredená (dlhodobejšia) pozornosť republiky ovládnuť územie pobrežnej Dalmácie bola ukážkou realizovania zámeru šírenia benátskeho vplyvu nad celým Stredomorím v praxi. Konflikty s formujúcimi sa okolitými štátmi, predovšetkým s Uhorskom, otriasali jej postavením z hľadiska mocensko-politickej prevahy. Uvedené konštatovanie dobre zapadá do celkového obrazu jadranského priestoru, ako sa ho pokúšame čiastočne v tejto štúdii opísať. Išlo o ustavičné vyvažovanie rovnováhy a nepripustenie, aby nejaká strana získala významnejšiu prevahu.

Častá angažovanosť mesta na lagúne do vnútorných záležitostí obidvoch vetiev frangepánovského rodu bola neodškriepiteľná. Aj napriek nedbalosti synov zosnulého Guida plniť stanovené záväzky sa Benátky neodvážili proti nim otvorene (vojensky) zasiahnuť a odňať pánom z Veglie výsady a majetky, ktoré im v roku 1261 udelil do dedičného užívania dóža Rainer Zeno.¹¹⁷

O autorovi / About the author

PhDr. Vladimír Vlasko, PhD.

Centrum spoločných činností SAV – Encyklopedický ústav SAV

Bradáčova 7, 851 02 Bratislava

Slovenská republika

e-mail: encyvlad@savba.sk

Zoznam použitých prameňov a literatúry / List of references and literature

Primárne zdroje / Primary sources

Archívy a archívne pramene / Archives and Archives sources

MNL OL DL = Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltára, Diplomataikai Levéltár, Budapest.

116 ŠTEFÁNIK, Benátsko-uhorský súboj o Dalmáciu, s. 3-23.

117 CDCF I., s. 11, č. 18; „... in eorum heredes disponentes ostendere operis per effectum, concedimus et confirmamus viris nobilibus Schinelle, nato condam nobilis viri Bartholomei Comititis Veglae, ac eius filiis Petro, Schinelle ac Bartholomeo, et Frederico, Bartholomeo et Guidoni filiis condam Comititis Guidonis de Vegla, et eorum heredibus masculis in perpetuum ita, [...] universum Comitatum Veglae et Insulam de Previcti ...“ CDAC XI., s. 507, č. 355.

Edície prameňov a publikované pramene/Source editions and Published editions

- Cat. font. = GOMBOS, A. Franciscus, ed. *Catalogus fontium historiae Hungaricae aevo ducum et regum ex stirpe Arpad descendendum ab anno Christi DCCC usque ad annum MCCCCI I. – III.* Budapest: Academia litterarum de sancto Stephano rege, 1937.
- CDAC = WENZEL, Gusztáv, ed. *Codex diplomaticus Arpadianus continuatus. Árpád-kori új okmánytár I. – XII.* Pest: Eggenberger Ferdinánd akadémiai, 1860 – 1874.
- CDCF = BARABÁS, Samu a THALLÓCZI, Lajos, eds. *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus. A Frangepán család oklevéltára I. – II.* Budapest: MTA, 1910.
- CDCr. = SMIČIKLAS, Tade, ed. *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae I. – XV.* Zagreb: Tisak Dioničke tiskare, 1904 – 1934.
- CDH = FEJÉR, Georgius, ed. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis I. – XI.* Buda: Typogr. Regiae Universitatis Vngaricae, 1829 – 1844.
- IPOLYI, Arnold; NAGY, Imre a VÉGHELY, Dezső, eds. *Hazai okmánytár. Codex diplomaticus patrius Hungaricus I. – VIII.* Budapest: Typis Alexandri Kocsi, 1865 – 1891.
- KNAUZ, Ferdinandus, ed. *Monumenta ecclesiae Strigoniensis I. – IV.* Strigonii: Typis descriptis Gustavus Buzárovits, 1874 – 1999.
- MDEA = WENZEL, Gusztáv, ed. *Magyar diplomáciai emlékek az Anjou-Korból I. – IV.* Budapest: Tud. akadémia könyvkiadó-hivatalában, 1874 – 1876.
- MSM = LJUBIĆ, Sime, ed. *Listine o odnošajih izmedju južnoga slavenstva i Mletačke Republike. In Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium I. – X.* Zagreb: Academia Scientiarum et Artium Slavorum meridionalium, 1868 – 1893.
- Reg. Ang. = CAPASSO, Bartolommeo, ed. *Inventario cronologico-sistematico dei registri Angioini conservati nell' Archivio di Stato in Napoli.* Napoli: Tipografia di R. Rinaldi e G. Sellitto, 1894.
- SRH = SZENTPÉTERY, Emericus, ed. *Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum I. – II.* Budapest: Academia Liter. Hungarica, 1937 – 1938.
- Vet. mon. Hung. = THEINER, Augustin, ed. *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia maximam partem nondum edita ex tabulariis Vaticanis deprompta, collecta ac serie chronologica disposita I. – II.* Roma: Typis Vaticanis, 1859 – 1860.
- WAGNER, Hans a LINDECK-POZZA, Irmtraut, eds. *Urkundenbuch des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete der Komitate Wieselburg, Ödenburg und Eisenburg I. – IV.* Wien; Köln; Graz: Hermann Böhlau, 1955 – 1985.

Sekundárne zdroje / Secondary sources

Monografie a zborníky ako celok / Monographs

- BRATULIĆ, Josip. *Vinodolski zákon 1288 – 1988 : faksimil, diplomatičko izdanje, kritički tekst, tumačenje, rječnik.* Nacionalna i sveučilišna biblioteka Beograd: 1988.
- BREZOVÁKOVÁ, Blanka. *Nástup Anjouovcov v Uhorsku – jeho odraz v politickom živote a v písomnostiach.* Kandidátska dizertačná práca (Kandidát vied; CSc.). Bratislava: HÚ SAV, 1993.
- CSUKOVITS, Enikő. *Az Anjouk Magyarországon I. I. Károly és uralkodása (1301 – 1342).* Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2012.
- CSUKOVITS, Enikő. *Karol I. a obdobia jeho vlády (1301 – 1342).* Bratislava: Pro Historia, 2017.
- FRAKNÓI, Vilmos. *Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a Római szent- székkal I. 1000 – 1417.* Budapest: Szent István társulat, 1901.
- FÜGEDI, Erik. *Ispánok, bárók, kiskirályok. A középkori magyar arisztokrácia fejlődése.* Budapest: Megvető Könyvkiadó, 1986.

- GÁL, Judit. *Dalmatia and the Exercise of Royal Authority in the Árpád-Era Kingdom of Hungary*. Budapest: Research Centre for the Humanities, 2020.
- HÓMAN, Bálint. *Gli Angioini di Napoli in Ungheria 1290 – 1403*. Roma: Reale accademia d'Italia, 1938.
- HÓMAN, Bálint a SZEKFÜ, Gyula. *Geschichte der Ungarischen Mittelalters II*. Berlin: Walter de Gruyter, 1940.
- KIESEWETTER, Andreas. *Die Anfänge der Regierung König Karls II. von Anjou (1278 – 1295). Das Königreich Neapel, die Grafschaft Provence und der Mittelmeerraum zum Ausgang des 13. Jahrhunderts*. Paris: Matthiesen Verlag, 1999.
- KLAIČ, Vjekoslav. *Krčki knezovi Frankapani: od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka. Knjiga prva. (Od god. 1118 do god. 1480)*. Zagreb: Matica hrvatska, 1901.
- KRISTÓ, Gyula. *A feudális széttagolódás Magyarországon*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1979.
- KRISTÓ, Gyula. *Az Anjou-kor háborúi*. Budapest: Zrínyi Katonai Kiadó, 1988.
- KRISTÓ, Gyula a MAKK, Ferenc. *Károly Róbert emlékezete*. Budapest: Európa Könyvkiadó, 1988.
- KRISTÓ, Gyula. *Die Arpaden-Dynastie. Die Geschichte Ungarns von 895 bis 1301*. Budapest: Corvina, 1993.
- MARSINA, Richard, ed. *Dejiny Slovenska I. (do roku 1526)*. Bratislava: Veda, 1986.
- MARSINA, Richard, ed. *V kráľovstve svätého Štefana. In Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov III*. Bratislava: LIC, 2003.
- SOKOLOVSKÝ, Leon. *Prehľad dejín verejnej správy na území Slovenska I. (Od počiatkov do roku 1526)*. Bratislava: Metodické centrum, 1995.
- SOPKO, Július, ed. *Budínska kronika. In Kronika uhorských kráľov zvaná Dubnická*. Budmerice: Rak, 2004.
- STEINHÜBEL, Ján. *Nitrianske kniežatstvo. Počiatky stredovekého Slovenska*. Bratislava: Rak, 2016.
- SULITKOVÁ, Ľudmila. *Kancelár posledného Árpádovce Ondreja III. Kandidátska dizertačná práca (Kandidát vied; CSc.)*. Bratislava: ÚHV SAV, 1977.
- TRASMUNDO-FRANGIPANE, Camillo. *De Frangipanebus illyricis eorumque consanguineis commentarium*. Roma: Typis civilis catholicae, 1870.
- VLASKO, Vladimír. *Feudálna anarchia na prelome 13. a 14. storočia a páni z Kőszegu*. Dizertačná práca; PhD. Bratislava: HÚ SAV, 2016.
- ZSOLDOS, Attila. *Az Árpádok és asszonyaik*. Budapest: MTA, 2005.
- ZSOLDOS, Attila. *The Árpáds and Their Wives. Queenship in Early Medieval Hungary 1000–1301*. Roma: Viella, 2019.

Štúdie a články v časopisoch a zborníkoch, kapitoly v kolektívnych monografiách / Articles in Journals, Chapters in Monographs

- BRATULIČ, Josip. Vinodolski zákon (1288.) najstariji zakonski tekst na hrvatskom jeziku. In *Pravni vjesnik : časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku*, 1998, roč. 14, č. 2, s. 61-70.
- BREZOVÁKOVÁ, Blanka. Politický zápas Anjouovcov o uhorskú korunu. In *Historický časopis*, 1991, roč. 39, č. 6, s. 569-587.
- CSUKOVITS, Enikő. Introduzione. La dinastia degli Angiò e l'Ungheria. In *L'Ungheria angioina*. Roma: Viella, 2013, s. 7-22.
- CSUKOVITS, Enikő. Le innovazioni istituzionali nell'età angioina e i loro parallelismi napoletani. In *CSUKOVITS, Enikő, ed. L'Ungheria angioina*. Roma: Viella, 2013, s. 59-120.

- CSUKOVITS, Enikő. Az Anjou-kor hatalmi elitje és az elitkutatás (Bevezetés). In CSUKOVITS, Enikő, ed. *Az Anjou-kor hatalmi elitje*. Budapest: Magyar Történelmi Társulat, 2020, s. 7-14.
- GALOVIĆ, Tomislav. Combating Corruption in Croatia in the Middle Ages: an Example of Croatian Legal Documents – the Law Code of Vinodol (1288) and Statute of the island of Krk/Vrbnik (1388). In *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 2019, roč. 40, č. 2, s. 869-897.
- HERUCOVÁ, Angelika a HUDÁČEK, Pavol. Verní a nevěrní kráľovi. In *Forum Historiae*, 2019, roč. 13, č. 2, s. 1-17. <https://doi.org/10.31577/forhist.2019.13.2.1>
- HUDÁČEK, Pavol. Teoretické východiská pri výskume „štátu“ v ranom stredoveku. In HURBANIČ, Martin; IVANČÍK, Matej a ZUPKA, Dušan, eds. *Stredná Európa v premenách času I*. Bratislava: Veda, 2023, s. 165-216.
- KLAIČ, Nada. Knezovi Frankapani kao krčka vlastela. In *Krčki zbornik*, 1970, roč. 1, č. 1, s. 125-180.
- KLAIČ, Nada. Vinodol od antičkih vremena do Knezova krčkih i Vinodolskog zakona. In *Posebna izdanja Historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu*, 1988, roč. 9, s. 252-255.
- KOSANOVIĆ, Ozren. Družine i potknežini knezova Krčkih na Krku (od 1260. do 1480. godine). In *Povijesni prilozi*, 2016, roč. 50, č. 1, s. 233-261.
- KOSTRENIČIĆ, Marko. Vinodolski zakon. In *Rad Jugoslovske akademije znanosti i umetnosti*, 1923, roč. 64, s. 138-145.
- LUCIO, Giovanni. Nole cronologiche e documenti raccolti. In GLAVINIĆ, Mihovil a ALAČEVIĆ, Giuseppe, eds. *Bullettino di Archeologia e Storia Dalmata*, 1883, roč. 6, č. 1, s. 3-5.
- LUKAČKA, Ján. Rímska kúria a poslední Arpádovci. In *Historica. Zborník FiF UK*, 1996, roč. 43, s. 173-181.
- LUKAČKA, Ján. Vzťah Rímskej kúrie a posledných Arpádovcov. In *Historický zborník*, 1997, roč. 7, s. 19-26.
- LUKAČKA, Ján. Hungary's Political Culture under the Árpád Dynasty. In MALINKOWSKA, Halina; PÁNEK, Jaroslav a HOLÝ, Martin, eds. *Political Culture in Central Europe. (10th – 20th Century). Part 1., Middle Ages and Early Modern Era*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2005, s. 87-99.
- LUKAČKA, Ján. Relations between the Roman Curia and the Kingdom of Hungary during the Reign of the Árpád Dynasty. In *Slovak Studies : Rivista dell' Istituto Storico Slovacco di Roma*, 2015, roč. 1, č. 1-2, s. 9-24.
- MARGETIĆ, Lujo. Njegov tekst o nekim novijim rezultatima proučavana Vinodolskog zakona. U povodu 690. godišnjice donošenja i 135. godine proučavanja Vinodolskog zakona. Uvodni referat na znanstvenom skupu, Ususret 700 obljetnici Vinodolskog zakona. In *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 1970, roč. 8, č. 1, s. 1-20.
- MINIERI, Riccio Camillo. Genealogia di Carlo II. d' Angiò Re di Napoli. In *Archivio storico per le province Napoletane*, 1883, roč. 8, č. 1, s. 9-42.
- RÁCZ, György. L'araldica dell'età angioina. In CSUKOVITS, Enikő, ed. *L' Ungheria angioina*. Roma: Viella, 2013, s. 283-318.
- SPEKNER, Enikő. Sedi reali nell' Ungheria dell' età angioina. In CSUKOVITS, Enikő, ed. *L' Ungheria angioina*. Roma: Viella, 2013, s. 237-264.
- STEINHÜBEL, Ján a ŠTEFÁNIK, Martin. Panovnícka moc, jej vývoj a premeny od Veľkej Moravy po Jagelovcov. In STEINHÜBEL, Ján a ŠTEFÁNIK, Martin, eds. *Panovnícka moc v stredoveku : legitimita – atribúty – reprezentanti*. Bratislava: Veda, 2022.
- STETA, Andriana. The Pacta Conventa as the Result of the Arpadian Dynasty's Policy. In HOMZA, Martin; LUKAČKA, Ján a BUDAK, Neven, eds. *Slovakia and Croatia. Historical Parallels and Connections (until 1780)*. Bratislava: Katedra slovenských dejín FiF UK Bratislava; Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2013, s. 82-83.

- STRČÍČ, Petar. Bibliografija prof. dra Luja Margetića. In *Pazinski memorijal*, 1985, roč. 14, č. 1, s. 197-203.
- STRČÍČ, Petar. Krčki knezovi i otok od kraja XII. do kraja XIV. stoljeća. In *Krčki zbornik*, 1988, roč. 10, č. 2, s. 11-54.
- ŠTEFÁNIK, Martin. Benátsko-uhorský súboj o Dalmáciu od polovice 12. storočia do vymretia dynastie Arpádovcov. In *Vojenská história*, 2006, roč. 10, č. 2, s. 3-23.
- ŠTEFÁNIK, Martin. Morosiniovci v Uhorsku za vlády Ondreja III. a dve verzie o smrti kráľovnej Tommasiny. In *Historický časopis*, 2006, roč. 54, č. 2, s. 187-200.
- ŠURMIN, Gjuro a KLAÍČ, Vjekoslav. Dvije hrvatske isprave XV. stoljeća. In *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva*, 1903, roč. 5, č. 2, s. 54-64.
- VLASKO, Vladimír. Okolnosti príchodu a etablovania sa Frangepánovcov v Uhorskom kráľovstve do roku 1263. In *Historický časopis*, 2022, roč. 70, č. 1, s. 3-31.
- WENZEL, Gusztáv. Kritikai tanulmányok a Frangepán család történetéhez. In *Értekezések a történelmi tudományok köréből*. Budapest: MTA, 1884, s. 1-65.
- WENZEL, Gusztáv. A Frangepánok Magyarország történetében az Anjou királyok korában. In *Századok*, 1890, roč. 24, č. 1, s. 289-310.
- WERTNER, Móríz. Ausländische Geschlechter in Ungarn. Die Frangepan. In *Adler*, 1894, roč. 24, č. 4, s. 2-44.
- WERTNER, Móríz. A Güssingiek. In *Századok*, 1895, roč. 29, č. 2, s. 42-154.
- ZSOLDOS, Attila. A vasi várispánság felbomlása. In *Vasi Szemle*, 2000, roč. 54, č. 1, s. 27-46.
- ZSOLDOS, Attila. Sopron város és megye a 13. század utolsó harmadában. In *Város térben és időben. Konferencia Sopron szabad királyi város 725 évéről*. Sopron: M. Soproni LVT, 2002, s. 9-28.
- ZSOLDOS, Attila. Vznik šľachty v stredovekom Uhorskom kráľovstve. In *Forum Historiae*, 2010, roč. 4, č. 2, s. 3-13.
- ZSOLDOS, Attila. Hűség oligarchák. In BARÁTH, Magdolna a MOLNÁR, Antal, eds. *A történettudomány szolgálatában. Tanulmányok a 70 éves Gecsényi Lajos tiszteletére*. Budapest; Győr: Magyar Országos Levéltár, 2012, s. 347-354.
- ZSOLDOS, Attila. Kings and Oligarchs in Hungary at the Turn of the Thirteenth and Fourteenth Centuries. In *Hungarian Historical Review*, 2013, roč. 2, č. 2, s. 211-242.
- ZSOLDOS, Attila. Province e oligarchi. La crisi del potere reale ungherese fra il XIII. e il XIV. secolo. In CSUKOVITS, Enikő, ed. *L'Ungheria angioina*. Roma: Viella, 2013, s. 23-58.
- ZSOLDOS, Attila. A hatalmi elit újjászervezése I. Károly uralkodása idején. In CSUKOVITS, Enikő, ed. *Az Anjou-kor hatalmi elitje*. Budapest: Magyar Történelmi Társulat, 2020, s. 93-108.
- ZUPKA, Dušan. Rex eris, si recte facias: si non facias, non eris. Panovnícka moc a jej reprezentácia v stredovekej strednej Európe (10. – 13. storočie). In *Forum Historiae*, 2014, roč. 8, č. 2, s. 202-226.